

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук

Кафедра історії
Кваліфікаційна робота
Освітній ступінь – бакалавр

На тему:
«Висвітлення Голодомору в Україні на шпальтах американських видань 1932–
1933 років»

Виконав: студент 4-го року навчання
Спеціальності: 032 «Історія та археологія»
Освітньої програми: «Історія»
Антонюк Іван Романович
Науковий керівник: Клименко О.М., кандидат історичних наук
Рецензент: Скубій І.В., кандидат історичних наук, докторант

Кваліфікаційна робота
захищена з оцінкою « _____ »
Секретар ЕК _____
« _____ » _____ 2023 р.

Київ -2023

Декларація академічної доброчесності

Студента НаУКМА

Я, Антонюк Іван Романович, 4 р.н. навчання факультету гуманітарних наук, спеціальності: 032 «Історія та археологія»

адреса електронної пошти: ivan.antoniuk@ukma.edu.ua

- підтверджую, що написана мною бакалаврська/магістерська робота на тему «Висвітлення Голодомору в Україні на шпальтах американських видань 1932–1933 років» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами

3.1.1 -3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайоmlена;

- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;

- згідний на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck. – даю згоду на архівування моєї роботи в репозиторіях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

Дата та підпис студента/ки 24 травня 2023

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи

Тема: «Висвітлення Голодомору в Україні на шпальтах американських видань 1932–1933 років»

Автор: Антонюк І.Р., студент 4-го р.н., освітнього ступеня – бакалавр, спеціальності 032 «Історія та археологія» освітньо-наукової програми «Історія»

Науковий керівник: Клименко О.М.

Захищена: " __ " _____ 2023 р.

Короткий зміст роботи:

Метою цієї кваліфікаційної роботи є дослідити публікації американських видань-мільйонників за 1932 – 1933 роки про Голодомор в Україні. Для розкриття теми залучено оцифровані матеріали з архівів американських газет, а саме 323 статей про Голодомор, що були опубліковані з січня 1932 року по грудень 1933. У роботі охарактеризовано джерельну та історіографічну бази. На основі проаналізованих матеріалів досліджувалися газети було поділено на невеликі групи відносно того, як ці видання називали та описували події 1932 – 1933 років в Україні. Також окреслено можливі причини, контекст та обставини, що впливали на характер висвітлення Голодомору на шпальтах кожної з газет.

У підсумку дослідження було з'ясовано, що американські видання-мільйонники по-різному висвітлювали події 1932 – 1933 років в Україні. На це впливали багато чинників: політична позиція власників газет, їхня редакційна політика, характер надісланих матеріалів їхніми кореспондентами з Москви, тощо. Результати роботи дають краще розуміння, що публікувалось про Голодомор на шпальтах американської преси протягом 1932 – 1933 років.

Зміст

ВСТУП.....	2
Розділ I. Представлення історіографії та джерельної бази дослідження. ...	7
1.1 Історіографія висвітлення подій Голодомору американською пресою у 1932 – 1933 роках.	7
1.2. Представлення джерельної бази дослідження.	14
Розділ II. Події Голодомору на шпальтах американської преси у 1932 – 1933 роках.	21
2.1 Група поміркованих американських видань	24
2.2 Група центристських американських видань	34
2.3 Група радикальних американських видань	41
ВИСНОВКИ	50
Список використаних джерел та літератури	54

ВСТУП

У 1930-х роках преса була головним джерелом інформації у багатьох тогочасних країнах. Саме звідти люди дізнавались про прихід до влади Гітлера в Німеччині, Новий курс Рузвельта в США чи Першу п'ятирічку та голод в Радянському Союзі. Від інформації, яку отримували пересічні громадяни, залежало їхнє сприйняття тих чи інших подій. Особливо це стосувалось новин з далеких країн, де людина ніколи не була, тому не могла сформувати власну думку на основі особистого досвіду. Для американського суспільства СРСР – це дуже далека та закрита країна, проте ігнорувати її існування було неможливо. Американці ще пам'ятали часи Червоної Загрози 1917 – 1921 років – масового страху перед можливістю становлення комунізму у всьому світі¹.

Події Голодомору 1932 – 1933 років в Україні не могли залишитись осторонь уваги американських видань, оскільки були тісно пов'язані з обговоренням можливого визнання Сполученими Штатами СРСР та із ситуацією на американському ринку зерна (радянське збіжжя впливало на підйом чи падіння цін на зерно в усьому світі). Також тему голоду використовували противники визнання Америкою Радянського Союзу, зокрема українська діаспора та прихильники Республіканської партії. В американській пресі не було єдиного погляду на ці події. Переважна більшість продемократичних видань висвітлювали події Голодомору як гострі проблеми з продовольством в СРСР, у той час, як більшість прореспубліканських медіа називали ці події голодом, а дехто з них навіть вказував на його штучний характер. Радянська влада використовувала таке різноманіття думок для приховування фактів масової смертності серед свого населення. Для цього в

¹ Red Scare. URL: <https://www.history.com/topics/cold-war/red-scare>. (дата звернення: 22.04.2023).

американський інформаційний простір вкидалось багато суперечливих даних, які мали заплутати пересічного читача, приховавши таким чином правду про голод. Радянський уряд співпрацював із деякими західними кореспондентами, щоб ті просували вигідні для СРСР наративи в Америці. Серед таких осіб можемо виділити Уолтера Дюранті, Юджина Лайонса та інших. Радянським очільникам вдалось перемогти в цій інформаційній війні, про що свідчить пасивна реакція американського суспільства на новини про Голодомор та визнання США Радянського Союзу у листопаді 1933 року.

Актуальність цієї роботи зумовлена потребою дослідити, що саме американська преса писала про події 1932 – 1933 років в Україні. Будь-які подальші дослідження суспільної реакції тогочасних американців на голод у Радянському Союзі неможливі без розуміння того, як американська преса висвітлювала ті події. У той час США була однією з провідних держав, від якої залежало багато чого на міжнародній арені, зокрема тих, що стосувались СРСР. Тому дослідження причин формування поглядів американців на Голодомор дає часткове пояснення характеру політики американського уряду щодо Радянського Союзу.

Більшість західних науковців використовують архівні статті при дослідженні теми Голодомору в Україні, щоб отримати якнайповнішу картину про цей період. Тому наша робота також допоможе в подальших дослідженнях ролі преси у відображенні подій 1932 – 1933 років. **Метою** цього дослідження є аналіз та систематизація статей в американській пресі за 1932 – 1933 роки, в яких висвітлювався Голодомор.

Наші завдання:

1. охарактеризувати історіографію та джерельну базу про те, що в американській пресі писали про Голодомор в Україні у 1932 – 1933 роках;

2. класифікувати американські видання-мільйонники на основі особливостей висвітлення ними подій Голодомору.

Об'єкт дослідження – поширення американською пресою інформації про Голодомор у 1932 – 1933 роках. **Предметом дослідження** є вивчення особливостей статей американських видань-мільйонників.

Методологічною базою дослідження є контент- і дискурс-аналізи, метод критичного та компаративного аналізів, завдяки яким ми можемо проаналізувати всі видання мільйонники, виявити певні особливості та систематизувати на основі виявлених рис.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з січня 1932 до грудня 1933 року. Нижня межа зумовлена появою великої кількості публікацій про складну продовольчу кризу в Радянському Союзі, пов'язану з початком нового календарного року у сфері міжнародної торгівлі зерном та з початком останнього року реалізації П'ятирічного плану. Верхня межа зумовлена покращенням ситуації з продовольством в СРСР, що пов'язано із підведенням підсумків року та перерозподілом зібраного врожаю.

Джерельною базою дослідження є 323 статті з 10 видань-мільйонників: «New York Daily News», «The New York Times», «Chicago Tribune», «Los Angeles Times», «The Boston Globe», «The Baltimore Sun», «The Philadelphia Inquirer», «The Brooklyn Daily Eagle» та «Akron Beacon Journal», в яких висвітлювались події Голодомору. Такий вибір джерел пов'язаний з декількома причинами: масштабом поширення цих видань на території США, наявністю великої кількості читачів і власних кореспондентів за кордоном, а також – з їхньою напрацьованою роками репутацією. Тобто саме ці газети були лідерами думок та формували основні погляди на Голодомор. Відповідно дана вибірка дає змогу зрозуміти, що писала американська преса про події 1932 – 1933 років в Україні в цілому. Ми розділили всі видання на 3 групи:

помірковані, центристські та радикальні газети, звертаючись до декількох чинників:

- як вони називали події 1932 – 1933 років в Україні;
- яким було їхнє ставлення до радянської влади;
- до якої політичної партії вони були найбільш прихильними.

Завдяки цьому нам вдалось виявити спільні та відмінні риси між різними виданнями, що допомогло систематизувати опрацьовані матеріали.

Історіографічна база використовується нами для контекстуального наповнення. Однією з основних є праця американського історика Роберта Конквеста «Жнива скорботи: колективізація і голодомор»², в якій він звертає велику увагу на діяльність західної преси в контексті Голодомору 1932 – 1933 років та розповідає, як проводилась кампанія із заперечення тих подій. Іншими важливими дослідженнями є праці американського вченого Марка Царинника, що зосередився на вивченні постаті журналіста Уолтера Дюранті та діяльності «The New York Times» у своїх книгах «Making the news fit to print: Walter Duranty, the New York Times and the Ukrainian famine of 1933»³ та «The New York Times and the Great Famine»⁴. Найважливіший висновок до якого приходять Роберт Конквест та Марко Царинник – Захід мав усю необхідну інформацію про голод в Радянському Союзі, але обрав рішення мовчати. Ще один американський історик Саллі Тейлор у своїй праці «Stalin's Apologist: Walter Duranty: The New York Times's Man in Moscow»⁵ розглядає діяльність

² Конквест Р. Жнива скорботи: колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. – 284 с.

³ Савунык М. Making the news fit to print: Walter Duranty, the New York Times and the Ukrainian famine of 1933 // Famine in Ukraine, 1932-1933. Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1986. P. 67-96.

⁴ Савунык М. The New York Times and the Great Famine. URL: <https://www.ukrweekly.com/uw/wp/the-new-york-times-and-the-great-famine/> (дата звернення 15.03.2023).

⁵ Taylor S.J. Stalin's apologist : Walter Duranty, the New York Times's man in Moscow. Oxford University Press, 1990. 404 p.

газети «The New York Times» в контексті постаті Уолтера Дюранті. Іншими знаковими працями про висвітлення західною пресою подій Голодомору є книги американського дослідника Джеймса Мейса «Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine»⁶ та «The Politics of Famine American Government and Press Response to the Ukrainian Famine, 1932-1933»⁷. Він стверджує: що інформації про голод в СРСР було достатньо, щоб усвідомлювати всю серйозність проблеми та вирішувати її на міжнародному рівні.

Структура роботи: вступ, 2 розділи, з яких у першому представлено історіографічну та джерельну бази, а в другому – аналіз усіх видань-мільйонників, і висновки.

⁶ Mace J. Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine. The Ukrainian Weekly. 1987. № 52. P. 4, 14.

⁷ Mace J. The Politics of Famine: American Government and Press Response to the Ukrainian Famine, 1932-1933. Holocaust and Genocide Studies. 1988. No 1. 75 – 94.

Розділ I. Представлення історіографії та джерельної бази дослідження

1.1 Історіографія висвітлення подій Голодомору американською пресою у 1932 – 1933 роках

Публікації американської преси ставали предметом дослідження для багатьох західних науковців, що вивчали тему Голодомору в Україні 1932 - 1933 років. На основі статей вчені відтворювали перебіг тих трагічних подій, аналізували підходи до висвітлення цієї теми в тогочасних ЗМІ та використовували матеріали з газет для дослідження біографій журналістів чи інших публічних осіб, що формували суспільну думку про штучний голод у Радянському Союзі 30-х років ХХ століття. Наприклад, британський історик Роберт Конквест використовує матеріали з різних американських газет («The New York Times», «New York Herald Tribune» «New York Jewish Forwaerts») для дослідження подій 1932 – 1933 років в Україні у своїй праці «Жнива скорботи»⁸. Американські історики Марко Царинник та Саллі Тейлор аналізують у своїх працях публікації газети «The New York Times», щоб дослідити діяльність американського журналіста Уолтера Дюранті. Американська історикиня Енн Епплбаум також використовує матеріали з різних американських газет, зокрема «*Christian Science Monitor*» та «The New York Times», щоб дослідити, як замовчувалась правда про Голодомор 1932 – 1933 років⁹.

У західній історіографії 1980-х – 2000-х років основну увагу зосереджено на вивченні різноманітних публікацій журналістів у тогочасних американських медіа (наприклад, Уолтера Дюранті чи Ральфа Барнса). Незначну кількість публікацій присвячено тому, як саме висвітлювались ті

⁸ Конквест Р. Жнива скорботи: колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. 284 с.

⁹ Applebaum A. Red Famine. Stalin's War on Ukraine. Penguin Random House, 2017. P. 496.

події американською пресою в цілому. Зазвичай можна побачити загальні тези вчених про те, що на Заході знали про Голодомор, однак замовчували факти відсутності їжі, масової смертності від голоду чи канібалізму. Таке пояснення не є достатнім, оскільки «західна преса» – це велика кількість країн Західної Європи та Північної Америки. Характер висвітлення подій Голодомору у Сполучених Штатах Америки може відрізнятись від висвітлення тих самих подій у Великобританії. Навіть у межах США ця різниця може бути суттєвою, адже на неї впливали багато чинників: політична позиція власників газет, їхня редакційна політика, характер надісланих матеріалів їхніми кореспондентами, тощо. Тому будь-які узагальнення дають лише поверхове розуміння ставлення до Голодомору не лише світових, але й американських ЗМІ.

Британський вчений Роберт Конквест більшість свого життя займався вивченням історії Радянського Союзу, зокрема періоду 1920-х – 1930-х років¹⁰. Дослідник приділяє велику увагу діяльності західної преси в контексті подій Голодомору 1932 – 1933 років у згаданій нами книзі «Жнива скорботи», що була вперше опублікована в Нью-Йорку в 1986 році¹¹. Автор ставить важливе питання: чи дійсно правдива інформація про Голодомор в Україні була доступна на Заході? Він зазначає, що журналісти передавали велику кількість достовірних даних за кордон попри ризики для себе: скасування в'їзних віз чи вилучення радянською цензурою зібраних матеріалів¹². Американські газети, які виходили масовим накладом, друкували детальні звіти американських українців та інших очевидців голоду¹³. Роберт Конквест також детально

¹⁰ HISTORIAN: ROBERT CONQUEST. URL: <https://alphahistory.com/russianrevolution/historian-robert-conquest/>. (дата звернення: 14.05.2023).

¹¹ Конквест Р. Жнива скорботи: колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. 284 с.

¹² Там само. С. 243.

¹³ Там само. С. 243.

розглядає техніку «Великої брехні» – однозначне заперечення певної проблеми з одночасним поширенням брехні про це в інформпросторі, що заплутує необізнаного читача, спонукаючи його прийняти неправдиву версію подій. Вчений був добре обізнаним у цій темі, оскільки після Другої світової займався дослідженнями радянської пропаганди¹⁴. Роберт Конквест вважає, що першим прикладом практичного застосування техніки «Великої брехні» для впливу на світову громадську думку було приховування радянською владою правди про Голодомор в 30-х роках ХХ століття¹⁵. Подібна діяльність деяких американських видань мала негативний вплив на ставлення американського суспільства до Голодомору не лише в 1932 – 1933 роках, але й десятки років потому. Оскільки, як пише дослідник Рей Гемеш, газетні публікації – це історії, що містять різноманітні конструкти, типи наративів та терміни в рамках відповідної практики. Репрезентація певної події в публічній площині впливає на її сприйняття, вписане в колективну пам'ять¹⁶. І в цій пам'яті події 1932 – 1933 років в Україні майже не відображені, що частково пояснює байдужість американської громадськості тих років до трагедії Голодомору.

Роберт Конквест досить побіжно пише про специфіку висвітлення подій Голодомору американською пресою. Він аналізує публікації основних видань західної преси (насамперед американської, канадської, британської, французької, австрійської та німецької) і те, як вони висвітлювали згадані події. Наприклад, серед згаданих ним газет є «The New York Times», «Christian Science Monitor», «New York Herald Tribune» «New York Jewish Forwaerts»,

¹⁴ HISTORIAN: ROBERT CONQUEST. URL: <https://alphahistory.com/russianrevolution/historian-robert-conquest/>. (дата звернення: 14.05.2023).

¹⁵ Там само. С. 243.

¹⁶ Gamache R. Breaking Eggs for a Holodomor. Journalism History. 2014. № 39. P. 23.

«Manchester Guardian», «The Daily Telegraph», «Le Matin», «Le Figaro», «Neue Zuericher Zeitung», «Gazette de Lausanne», «La Stampa» та «Reichpost»¹⁷. Тому з його книги ми можемо скласти лише узагальнені висновки, що саме американська преса писала про голод 1932 – 1933 років.

Інший вчений Марко Царинник досліджує теми, пов'язані з голодом 1932 – 1933 років в Україні та радянською і німецькою політикою у 1930-х – 1940-х роках щодо України¹⁸. Зокрема, він зосередив свою увагу на вивченні діяльності Уолтера Дюранті – журналіста «The New York Times» у Москві в 1930-х років, що активно писав про тогочасні події в Україні, пов'язані з Голодомором. На цю тему дослідник опублікував дві праці: «Making the news fit to print: Walter Duranty, the New York Times and the Ukrainian famine of 1933»¹⁹ та «The New York Times and the Great Famine»²⁰. Марко Царинник не лише демонструє читачам маніпуляції, з допомогою яких Дюранті намагався приховати факти масового голоду 1932 – 1933, а також детально пише, якою була участь американської газети «The New York Times» у поширенні дезінформації про Голодомор. Такий детальний розбір одного з найбільших американських видань США дає змогу зрозуміти, як ця газета висвітлювала події 1932 – 1933 років в Україні.

Вчений розглядає різноманітні кейси, завдяки яким можна простежити редакційну політику нью-йоркської газети у питанні Голодомору в Радянському Союзі. Наприклад, автор праці наводить історію про Уолтера

¹⁷ Там само. С. 243.

¹⁸ Institute for Contemporary History, Munich. URL: <https://www.ehri-project.eu/content/marco-carynnyk>. (дата звернення: 14.05.2023)

¹⁹ Carynnyk M. Making the news fit to print: Walter Duranty, the New York Times and the Ukrainian famine of 1933 // Famine in Ukraine, 1932-1933. Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1986. P. 67 – 96.

²⁰ Carynnyk M. The New York Times and the Great Famine. URL: <https://www.ukrweekly.com/uw/wp/the-new-york-times-and-the-great-famine/> (дата звернення 15.03.2023).

Дюранті, який підготував великий звіт, де настільки вдало зманіпулював фактами, що їх можна було протрактувати у різний спосіб. Журналіст писав, що «дефіцит їжі» був викликаний опором селян колективізації, а далі додав, що на це також могли вплинути методи боротьби радянського уряду проти цього опору.²¹ Редактори по-різному проінтерпретували надану їм інформацію, через що у їхніх статтях йшлося про «загрозу голоду» в СРСР (хоча Дюранті писав лише про нестачу їжі) та брак її запасів як результат П'ятирічного плану і методів його реалізації.²²

Марко Царинник наголошує, що The New York Times [далі NYT – Іван Антонюк] більше місяця не писала у своїх публікаціях про масові смерті від голоду в Україні, про які раніше повідомляв британський журналіст Гарет Джонс у своїй статті «Голод керує Росією», оприлюдненій 31 березня 1933 року в газеті «THE EVENING STANDART»²³. Джонс відвідав близько 20-ти українських сіл біля Харкова на початку березня 1933 року в рамках свого візиту до СРСР. Цей журналіст писав про відсутність їжі у селян, масові смерті людей від голоду та деградацію сфери сільського господарства внаслідок виконання П'ятирічного плану²⁴. Лише через певний час NYT опублікувала відповідь Гарета Джонса до Уолтера Дюранті²⁵. Схожа ситуація повторилась пізніше. У своєму депеші журналіст Associated Press Стенлі Річардсон повідомив, що взяв інтерв'ю у члена ЦК КП(б)У Олександра Асаткіна, який підтвердив факти голоду, а також назвав відсоток смертей у регіоні зими 1932

²¹ Там само. С. 70.

²² Там само. С. 70.

²³ Applebaum A. How Stalin Hid Ukraine's Famine From the World. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/red-famine-anne-applebaum-ukraine-soviet-union/542610/> (дата звернення 10.06.2022)

²⁴ Applebaum A. How Stalin Hid Ukraine's Famine From the World. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/red-famine-anne-applebaum-ukraine-soviet-union/542610/> (дата звернення 10.06.2022)

²⁵ Там само. С. 77.

– 1933 років.²⁶ Однак радянська верхівка одразу ж заборонила журналісту передавати будь-які точні дані. Редакція NYT проігнорувала цей депеш попри те, що за декілька днів до і за декілька днів після публікувала інші матеріали від Associated Press.²⁷

Дослідник робить висновок, що західна громадськість була байдужою до ситуації в Україні, а яскравим прикладом цього вважає позицію газети «The New York Times», що ігнорувала достовірну інформацію про катастрофічні масштаби смертності серед селян²⁸. На нашу думку, ця байдужість тісно пов'язана з рівнем поінформованості людей на Заході із ситуацією в Україні в 1932 – 1933 роках. І важливу роль у цьому відігравали насамперед ЗМІ, бо все залежало від кількості та якості їхніх публікацій на цю тему. Хоча Марко Царинник проаналізував багато публікацій газети «The New York Times» разом зі звітами американського журналіста Уолтера Дюранті, це не дає нам повної відповіді на питання, що загалом американська преса писала про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні. Ми маємо певні сумніви, що приклад NYT є настільки показовим, що відображає позицію всіх американських ЗМІ.

У книзі «Stalin's Apologist: Walter Duranty: The New York Times's Man in Moscow»²⁹ американський історик Саллі Тейлор розглядає діяльність NYT переважно в контексті постаті Уолтера Дюранті та його публікацій. У праці вченого також міститься інформація про інші газети, однак все подано схожим чином, як і про NYT. Аналіз висвітлення американською пресою подій

²⁶ Carynnyk M. The New York Times and the Great Famine. URL: <https://www.ukrweekly.com/uwwp/the-new-york-times-and-the-great-famine/> (дата звернення 15.03.2023).

²⁷ Carynnyk M. The New York Times and the Great Famine. URL: <https://www.ukrweekly.com/uwwp/the-new-york-times-and-the-great-famine/> (дата звернення 15.03.2023).

²⁸ Там само. С. 83.

²⁹ Taylor S.J. Stalin's apologist : Walter Duranty, the New York Times's man in Moscow. Oxford University Press, 1990. 404 p.

Голодомору 1932 – 1933 років є частковим та поверховим, оскільки Саллі Тейлор не ставив перед собою мети дослідити цей аспект у своїй роботі.

Американський історик Джеймс Мейс у своїх працях «Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine»³⁰ та «The Politics of Famine: American Government and Press Response to the Ukrainian Famine, 1932-1933»³¹ пише про постійне збільшення кількості даних про великий голод в Радянському Союзі із середини 1932 року³². Автор досліджує повідомлення про Голодомор від журналістів та інших людей, що передавались до редакцій різних західних газет. Джеймс Мейс не проводить детального аналізу та не досліджує пресу якоїсь конкретної країни. Його мета – показати, що інформації про голод в СРСР було більш, ніж достатньо, щоб добре знати про проблему та вирішувати її на міжнародному рівні. Тому, з його статей ми можемо сформулювати лише загальні висновки щодо того, як висвітлювався події Голодомору 1932 – 1933 років не лише на шпальтах американської, а й всієї західної преси.

Енн Епплбаум у своїй статті «How Stalin Hid Ukraine's Famine From the World»³³ досліджує, яким чином на Заході замовчували та приховували факти голоду в Україні радянська пропаганда та західні журналісти, що співпрацювали з керівництвом Радянського Союзу. Іноземні кореспонденти писали вигідні для радянської влади статті у своїх газетах, за що отримували

³⁰ Mace J. Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine. The Ukrainian Weekly. 1987. № 52. P. 4, 14.

³¹ Mace J. The Politics of Famine: American Government and Press Response to the Ukrainian Famine, 1932-1933. Holocaust and Genocide Studies. 1988. No 1. 75 – 94.

³² Mace J. Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine. The Ukrainian Weekly. 1987. No 52. P. 4.

³³ Applebaum A. How Stalin Hid Ukraine's Famine From the World. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/red-famine-anne-applebaum-ukraine-soviet-union/542610/> (дата звернення 26.11.2022)

дозвіл відправляти свої депеші додому³⁴. Так само, як і інші дослідники, вчена фокусує свою увагу саме на діяльності іноземних журналістів у питанні висвітлення подій Голодомору 1932 – 1933 років. Вона пише про Уолтера Дюранті, Гарета Джонса, Юджина Лайонса та інших, однак майже не аналізує, як у пресі різних країн висвітлювались ті події.

Отже, більшість вчених у своїх працях фокусують основну увагу на вивченні рівня висвітлення подій Голодомору 1932 – 1933 років у західній пресі. Також багато з них досліджують, що писали різні західні медіа про події в Україні тих часів, однак це досить поверхові та загальні огляди різноманітних видань. Праці, де автори детально би розглядали публікації преси певної країни є поодинокими. Хоча детальне дослідження цих матеріалів важливе насамперед для науковців, що вивчають події 1932 – 1933 років в Україні, адже саме газетні публікації часто є одним з головних джерел інформації про Голодомор. Тому в наступних розділах ми проаналізуємо, що різні американські видання писали про Голодомор 1932 – 1933 років і простежимо загальні тенденції у зображенні тих подій.

1.2. Представлення джерельної бази дослідження

На початку 1930-х років у Сполучених Штатах Америки налічувалось близько 1230 друкованих газет згідно з даними «Статистичного збірника Сполучених Штатів Америки» за 1933 рік³⁵. Частина з них висвітлювала не лише суспільно-політичні події в США, а й у світі в цілому. Відповідно

³⁴ Applebaum A. How Stalin Hid Ukraine's Famine From the World. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/red-famine-anne-applebaum-ukraine-soviet-union/542610/> (дата звернення 26.11.2022)

³⁵ Average Union rates of wages per hour in trades specified, for the United States, as of May 15. Statistical Abstract of the United States 1933. United States Government Printing Office. 1933. №55. P.307.

інформація про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні потрапляла у різних формах на шпальти американської преси.

Ми обрали для нашого аналізу 9 видань-мільйонників – тих, чий загальний наклад був більше одного мільйона екземплярів: «New York Daily News», «The New York Times», «Chicago Tribune», «Los Angeles Times», «The Boston Globe», «The Baltimore Sun», «The Philadelphia Inquirer», «The Brooklyn Daily Eagle» та «Akron Beacon Journal». У 1932 – 1933 роках подібних видань налічувалось близько 15-ти³⁶. На нашу думку, ця вибірка може дати досить точне уявлення, що писали про Голодомор на шпальтах американської преси. По-перше, газети-мільйонники були розповсюджені майже на всій території Сполучених Штатів Америки: від східного до західного узбережжя. Зауважимо, що більшість з них знаходилась саме на східному узбережжі, де було найбільше великих міст у США. По-друге, багато з цих газет стали загальнонаціональними, тому висвітлювали події всієї країни та світу. Наприклад, передруки публікацій «The New York Times» можна було побачити не лише в маленьких регіональних газетах, а також у великих виданнях: «Los Angeles Times» чи «The Boston Globe». По-третє, видання-мільйонники отримували інформацію напряму від своїх кореспондентів за кордоном, оскільки мали змогу оплачувати роботу представників свого прес-корпусу. Тож їхні публікації часто ставали першоджерелами для невеликих газет, звідки останні брали важливу інформацію, зокрема і про Голодомор. По-четверте, проаналізовані нами видання мали напрацьовану роками репутацію, зважаючи на свій час (більшість газет засновано ще в XIX столітті), масштаб та якість матеріалів. Тому газети з мільйонним накладом – це не лише

³⁶ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. №32. P.14.

авторитетні та впливові медіа, але й важливі джерела інформації, які поширювали власні меседжі про різноманітні події серед інших видань.

Ми проаналізували 323 статті про Голодомор у згаданих американських виданнях-мільйонниках. Найбільше публікацій на цю тему було у The New York Times – 63, а найменше в Akron Beacon Journal – 21. Обрані газети було нами поділено на невеликі групи і розташовано на континуумі відносно того, як ці видання називають та описують події 1932 – 1933 років в Україні. Але спершу необхідно пояснити значення слів, якими тогочасні американські медіа зазвичай називали Голодомор:

- «food shortage» – ситуація, коли їжі недостатньо³⁷;
- «famine» – ситуація, коли їжі не вистачає для великої кількості людей, що спричиняє захворювання та смерть³⁸;
- «starvation» – відсутність їжі протягом тривалого періоду, що часто призводить до смерті³⁹ [еквівалентне поняттю «Голодомор», оскільки може мати рукотворний характер – ред. Іван Антонюк].

За кожним з цих понять стоять дуже різні дискурси, що відповідно впливає на різне сприйняття необізнаними читачами одних і тих же подій. Проаналізовані нами видання могли використовувати різні терміни для означення подій 1932 – 1933 років в Україні у своїх статтях. Однак при цьому вживаннях «не типових» для певної газети термінів було винятком.

³⁷ Shortage. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/shortage> (дата останнього звернення 27.03.2023).

³⁸ Famine. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/famine> (дата останнього звернення 27.03.2023).

³⁹ Starvation. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/starvation> (дата останнього звернення 27.03.2023).

До групи газет, які називали Голодомор «food shortage», ми віднесли «The New York Times», «The Baltimore Sun» та «Akron Beacon Journal». Зауважимо, що у деяких публікаціях цих видань можна побачити інші терміни, такі як «голод», «штучний голод», тощо. Проте вживання таких слів є винятком і в основному зустрічається в спогадах очевидців подій 1932 – 1933 років.

У статтях згаданої групи газет найчастіше повторюються такі тези:

- у Радянському Союзі сильна нестача їжі через колективізацію;
- десятки мільйонів радянських селян страждають від нестачі їжі;
- більшість голів худоби вирізано через небажання селян віддавати свою худобу у колгосп, що спричинило брак ресурсу для обробки полів;
- продовольча криза може бути спричинена опором селян колективізації, а жорсткі дії влади були вимушеними;
- новини про голод в СРСР вплинули на падіння цін на зерно в США та Канаді (зазначимо, що ця теза є типовою для всіх американських газет, незважаючи на їхню позицію).

Ми спробували дослідити, чи корелює така редакційна політика газет з підтримкою ними демократичної або республіканської партій. Усі 3 видання були продемократичними («The New York Times»⁴⁰, «Akron Beacon Journal»⁴¹ та «The Baltimore Sun»⁴²). Позиція редакції газети була безпосередньо пов'язана з політичною позицією власника видання. Цей аспект важливо проаналізувати, оскільки у 1930-х роках ставлення республіканців та

⁴⁰ Gary Hoover. Adolph Ochs—the Unsung Entrepreneur Who Transformed Journalism. URL: <https://www.archbridgeinstitute.org/adolph-ochs-the-unsung-entrepreneur-who-transformed-journalism/> (дата останнього звернення 27.03.2023).

⁴¹ John S. and James L. Knight Foundation. URL: <https://www.influencewatch.org/non-profit/john-s-and-james-l-knight-foundation/> (дата останнього звернення 28.03.2023).

⁴² Charles Henry Grasty. URL: <https://prabook.com/web/charles.grasty/3766393>. (дата останнього звернення 20.04.2023).

демократів щодо голоду в СРСР відрізнялось. Це, зокрема, корелювало із ставленням обох партій до Радянського Союзу. Президент США від республіканців Герберт Гувер протягом свого перебування при владі у 1929 – 1933 роках разом із своєю партією дотримувався політики невизнання СРСР Америкою⁴³. Однак новообраний у 1933 році президент від демократів Франклін Делано Рузвельт завершив цю політику щодо Радянського Союзу. Він і його партія вважали, що визнання СРСР сприятиме інтересам США у світі: обмежить японський експансіонізм в Азії та сприятиме американській торгівлі⁴⁴. Ми можемо стверджувати на прикладі продемократичної преси, що від політичної позиції редакції напряду залежало те, як на шпальтах цього видання висвітлювались події 1932 – 1933 років в Україні.

До другої групи газет, які називали Голодомор «famine», ми віднесли «The Brooklyn Daily Eagle», «The Boston Globe» та «The Philadelphia Inquirer». Перше видання було прихильним до позицій Демократичної партії⁴⁵, а два інших – до Республіканської⁴⁶. Основні тези із статей цих газет:

- новини про голод в СРСР стабілізували та укріпили ціни на зерно в усьому світі;
- селяни деморалізовані, голодують та скоро їстимуть насіння зерна;
- ситуація з голодом в Радянському Союзі ускладнює для Рузвельта просування ідеї про визнання Америкою СРСР;

⁴³ Cambridge A.B. A Survey of the Foreign Policies of Herbert Hoover During his Presidency. Eastern Illinois University. P.40.

⁴⁴ Recognition of the Soviet Union, 1933. URL: <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/ussr> (дата останнього звернення 29.03.2023).

⁴⁵ Там само. С. 367.

⁴⁶ The Philadelphia Inquirer. Historical Society of Pennsylvania. URL: <http://digitalhistory.hsp.org/bnkr/org/philadelphia-inquirer> (дата останнього звернення 30.03.2023).

- важкий голод взимку та навесні 1933 року призвів до загибелі великої кількості людей.

Цю групу видань відрізняє від двох інших те, що вони не часто критикували радянську владу. Тобто незрозуміло зі статей цих газет, чи масовий голод в СРСР – це сплановані дії радянського уряду проти селянства чи це наслідок помилок під час колективізації, що призвів до такої великої продовольчої кризи. У їхніх статтях досить мало публікацій про зафіксовані факти канібалізму. Ця інформація є важливим індикатором того, як видання пишуть про голод 1932 – 1933 років, оскільки згадки випадків канібалізму демонструють, наскільки серйозною та важкою була ситуація в Україні в ті роки. Натомість там надруковано декілька статей від їхніх кореспондентів, які стверджували, що ситуація не настільки катастрофічна і загалом раніше (при царизмі) було гірше. Це типові радянські маніпуляції говорити, що при Радянському Союзі стало краще, ніж було в імперські часи.

До останньої групи газет, які називали Голодомор «starvation», ми віднесли «New York Daily News», «Chicago Tribune» та «Los Angeles Times». Усі ці газети були прореспубліканськими та жорстко критикували радянську владу. Вони вважали П'ятирічний план провальним, а Сталіна та його прибічників – головними винуватцями Голодомору. Серед публікацій можна часто знайти інформацію про розстріли селян, випадки канібалізму та селянських повстань, що можна побіжно побачити на шпальтах двох інших проаналізованих груп видань. Ключові тези з цих газет:

- СРСР оголосив війну селянам. Сталін продовжує свою жорстоку політику на селі;
- покарання селян за продаж чи крадіжку зерна, опір урядовим колективізаторам чи намагання емігрувати в інші райони;

- колективізація руйнує село, забираючи будь-які стимули для селян працювати, репресії проти багатого селянства лише погіршують ситуацію;
- у південно-західній частині Радянського Союзу зафіксовано непоодинокі випадки канібалізму (свідчення очевидців);
- не потрібно визнавати СРСР, бо це не вигідно США.

Отже, багато західних вчених досліджували те, що західна преса, (зокрема американська) писала про Голодомор в Україні в 1932 – 1933 роках. Науковці зосереджували свою увагу на загальному вивченні публікацій найбільш популярних західних видань, таких як «The New York Times», «Le Matin», «La Stampa» та інших. Інша частина дослідників займалась дослідженням статей та біографій відомих західних журналістів в контексті висвітлення тими подій 1932 – 1933 років в Україні. Однак наукових праць про пресу якоїсь конкретної країни доволі мало, що ставить перед нами завдання детальніше дослідити публікації однієї з провідних держав тогочасного світу.

В американській пресі можна виділити 3 групи газет на основі того, як вони називають та описують Голодомор 1932 – 1933 років в Україні. Кожна проаналізована нами група, окрім специфічної для неї риторики, підтримувала певні політичні сили, що також впливало на висвітлення нею різноманітних подій. Далі ми детальніше розглянемо, що кожна з груп писала про Голодомор, та проаналізуємо, як ці газети описували ті події. Також важливо простежити зміну риторики в кожній з груп протягом січня 1932 – грудня 1933 років.

Розділ II. Події Голодомору на шпальтах американської преси у 1932 – 1933 роках

Деякі події, пов'язані з Голодомором в Україні, були у фокусі всіх проаналізованих нами газет. На нашу думку, ці сюжети потребують окремої уваги з декількох причин. По-перше, вони є універсальними, оскільки повторюються майже в кожному виданні незалежно від його політичних симпатій, джерел інформації, місцезнаходження, тощо. По-друге, саме завдяки публікаціям цих подій можна побачити, наскільки різним був характер висвітлення ситуації в Україні 1932 – 1933 років. По-третє, ми маємо змогу дослідити події Голодомору, які були найбільш актуальними для американського суспільства в той час.

Багато згадок про важку ситуацію з продовольством чи голодом в Україні можна знайти у газетних новинах про ситуацію на світових ринках зерна. Це насамперед пов'язано з тим, що радянське збіжжя впливало на різке зниження цін на американському ринку зерна, що було не вигідно місцевим фермерам. Наприклад, віце-президент Чиказької ради торгівлі зазначав: біржі настільки чутливі до погодинних змін, що майже одразу відображаються на доходах виробників⁴⁷. Тому будь-які новини про дефіцит їжі чи голод в СРСР цікавили читачів всіх видань, оскільки це означало, що ціни на зерно не будуть падати, а люди відповідно не втратять своїх доходів. Така ситуація цілком закономірна, зважаючи на значні економічні труднощі, викликані Великою Депресією. Єдина відмінність у публікаціях про коливання цін на зерно полягала в тому, що група поміркованих видань-мільйонників використовувала термін «дефіцит продовольства», а дві інші – термін «голод».

⁴⁷ HOLDS MARKET FORCES FAIR GRAIN PRICES. *The New York Times*. 1932. № 27091. 3 березня. С. 25.

Наприклад, у середині листопада 1932 року в газеті «The Baltimore Sun» писали, що на ринку зерна панує невпевненість, бо попри новини про «майже голод» в Радянському Союзі, комуністи все одно постачають зерно до Греції⁴⁸. А в газеті «Chicago Tribune» вийшла стаття, що на ліверпульській біржі зерна відбувся найбільший підйом цін із серпня місяця, на який вплинули новини про голод у південних районах СРСР⁴⁹.

Публікації заяв австрійського кардинала Теодора Інніцера про те, що в Радянському Союзі мільйони людей страждають від великого голоду, були майже в кожній проаналізованій нами газеті. Віденський архієпископ не лише робив заяви, що в Україні масово помирають люди через голод, але й організовував конференції, щоб зібрати допомогу для постраждалих⁵⁰. Наприклад, газета «The Boston Globe» опублікувала невелике повідомлення про закриття Конференції з організації допомоги постраждалим в Україні, що відбувалась 16 – 17 грудня 1933 року у Відні⁵¹. Цю подію координував віденський архієпископ Інніцер⁵². Схоже повідомлення з'явилося кількома місяцями раніше у «The Los Angeles Times»⁵³, коли в серпні 1933 року австрійський кардинал звернувся до світу з проханням допомоги

⁴⁸ BUYERS OF WHEAT LOSE CONFIDENCE. *The Baltimore Sun*. 1933. Vol. 193 – E. 29 липня. С. 13.

⁴⁹ WHEAT RALLIES 1½ CENTS, BUT SLUMPS LATER. *Chicago Tribune*. 1932. № 15 листопада. С. 27.

⁵⁰ Короткий В. Кардинал Інніцер: незаслужено забута постать часів Голодомору. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2586067-kardinal-innicer-nezasluzeno-zabuta-postat-casiv-golodomoru.html>. (дата останнього звернення 19.04.2023).

⁵¹ 1932-1933 роки. Хроніка подій Голодомору. URL: <https://khp.org/1184077119>. (дата звернення: 14.05.2023)

⁵² FAMINE IN SOUTH RUSSIA REPORTED AT CONFERENCE FOR RELIEF OF ITS VICTIMS. *The Boston Globe*. 1932. № 171. 18 грудня. С. 12.

⁵³ Starvation Toll in Russia Cited. *The Los Angeles Times*. 1933. № 52. 20 серпня. С. 2.

постраждалим від голоду в Україні⁵⁴. Оскільки Теодор Інніцер був вагомою фігурою, його заяви про масові смерті мільйонів людей викликали ажіотаж в західній пресі, особливо коли він почав організовувати збори допомоги, що підкріплювало серйозність його слів.

Багато газет опублікували статті про масову бійку між українцями та комуністами на параді проти визнання Америкою Радянського Союзу, що проходив 18 листопада 1933 року в Нью-Йорку. У «The Philadelphia Inquirer» писали, що на марш від Української спільноти Америки вийшло близько 7000 українців⁵⁵, які закликали Рузвельта відмовитись від ідеї визнання СРСР⁵⁶. Група комуністів була озброєна цеглою та скляними пляшками з-під молока, через що під час сутичок постраждало декілька людей⁵⁷. Перед цим в «The New York Times» вийшла стаття, у якій писалось, що українці планують вийти на мітинг для вшанування пам'яті загиблих і проти визнання Радянського Союзу, оскільки комуністична влада «брутально розправляється» з українцями⁵⁸. А «New York Daily News» зробило велику публікацію із заголовком «Червоні зустрічаються з білими – 6400 росіян б'ються 2 години»⁵⁹, де розповідається детально про парад українців, перебіг бійки з комуністами (найімовірніше з росіянами) та чим все закінчилось. Заголовок не свідчить про те, що редакція

⁵⁴ Короткий В. Кардинал Інніцер: незаслужено забута постать часів Голодомору. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2586067-kardinal-innicer-nezasluzeno-zabuta-postat-casiv-golodomoru.html>. (дата останнього звернення 19.04.2023).

⁵⁵ Mace J.E. Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine. URL: <https://web.archive.org/web/20070930033726/http://www.ukrweekly.com/Archive/1988/028822.shtml>. (дата звернення 14.05.2023).

⁵⁶ Ukrainians and Communists Battle During N.Y. Parade. *The Philadelphia Inquirer*. 1933. № 151. 19 листопада. С. 10.

⁵⁷ Ukrainians and Communists Battle During N.Y. Parade. *The Philadelphia Inquirer*. 1933. № 151. 19 листопада. С. 10.

⁵⁸ FIGHT SOVIET RECOGNITION. *The New York Times*. 1933. № 27238. 4 листопада. С.8.

⁵⁹ Red Meets White – 6,400 Russians Battle 2 Hours. *New York Daily News*. 1933. № 32. 19 листопада. С.6.

не визнавала існування українців чи налаштована проти них. Така плутанина понять типова для Північної Америки та Західної Європи того часу, коли поняття «Радянський Союз» було тотожним поняттю «Росія».

Однозначно негативну реакцію у більшості видань-мільйонників викликала заборона в'їжджати іноземним журналістам у певні райони СРСР, зокрема України. Ця проблема стосувалась безпосередньо роботи кореспондентів цих газет або їхніх інформаторів, тому не могла пройти повз їхньої уваги. «The Baltimore Sun» писали, що журналіста Вільяма Чемберлена не пустили до України, пояснивши таку відмову заборонаю на поїздки туди для іноземних кореспондентів⁶⁰. Повідомлення про заборону в'їзду Чемберлену та всім іншим спеціалістам з'явилися на сторінках «New York Daily News»⁶¹, «The New York Times»⁶² та на багатьох інших. Характер висвітлення цієї події особливо не відрізняється.

2.1 Група поміркованих американських видань

Ми віднесли до цієї групи такі видання-мільйонники, як «The New York Times», «The Baltimore Sun» та «Akron Beacon Journal», оскільки вони розглядали події 1932 – 1933 років в Україні як «food shortage» (нестача продовольства). А також ці газети зберігали нейтралітет щодо подій в Україні 1932 – 1933 років та в основному уникали звинувачень у сторону радянської влади. Вкрай рідко в їхніх публікаціях можна побачити, що відповідальність за виникнення проблем з продовольством несе насамперед радянський уряд.

⁶⁰ BUYERS OF WHEAT LOSE CONFIDENCE. *The Baltimore Sun*. 1933. № Vol. 190 – D. 29 липня. С. 13.

⁶¹ U.S. JOURNALISTS CURBED BY SOVIET. *New York Daily News*. 1933. № 48. 21 серпня. С.6.

⁶² MOSCOW DOUBLES THE PRICE OF BREAD. *The New York Times*. 1932. № 27603. 21 серпня. С. 1.

Зазвичай вони пишуть, що причиною голоду були економічні та сільськогосподарські проблеми. Ми вважаємо, що така позиція могла залежати від бажання видань зберегти нормальні відносини з радянським урядом. Адже, як пише Енн Еплбаум, іноземним кореспондентам у Москві був потрібен державний дозвіл для того, щоб працювати в Радянському Союзі та відправляти свої депеші за кордон⁶³. Риторика цих газет змінюється протягом 1933 року, коли на їхніх шпальтах збільшується кількість згадок про голод в СРСР. Проте вони надалі пишуть, що причиною нестачі їжі були погодні умови, опір селян чи неврожай, але не дії радянської влади. Далі ми детальніше проаналізуємо кожне видання і на конкретних прикладах продемонструємо, що саме вони писали про події Голодомору.

Газета «The New York Times» [далі NYT – ред. Іван Антонюк] виходила в Нью-Йорку щотижня та щомісяця загальним тиражем 1 684 656 примірників⁶⁴. Власник видання – Адольф Окс, був «консервативним демократом» за своїми політичними переконаннями⁶⁵. Це могло мати певний вплив на редакційну політику цієї газети, що була більш прихильною до позицій Демократичної партії. У NYT було найбільше публікацій (63 статті) про нестачу їжі в СРСР з усіх проаналізованих нами видань. Головні теми статей за 1932 – 1933 роки: коливання цін на ринку зерна через новини про можливий голод в Радянському Союзі, дефіцит продовольства в СРСР, труднощі з проведенням колективізації, величезна нестача худоби, відсутність

⁶³ Applebaum A. Red Famine. Stalin's War on Ukraine. Penguin Random House, 2017. P. 98.

⁶⁴ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. №32. P.14.

⁶⁵ Hoover G. Adolph Ochs – the Unsung Entrepreneur Who Transformed Journalism. URL: <https://www.archbridgeinstitute.org/adolph-ochs-the-unsung-entrepreneur-who-transformed-journalism/> (дата останнього звернення 18.04.2023).

голоду та масової смертності в Україні, провокації противників визнання Америкою Радянського Союзу, тощо.

У багатьох статтях часто повторюваною є теза, що в Радянському Союзі складна ситуація з продовольством, однак ніякого голоду немає. Головним «натхненником» такої думки був кореспондент NYT у Москві Уолтер Дюранті. Він часто просував різні тези радянської пропаганди, за що отримав можливість взяти інтерв'ю у Сталіна. Також цей журналіст працював багато років у Москві, що було винятком для іноземних кореспондентів, які в основному працювали там не довше, ніж 2 – 3 роки, тому що, як пише Уїтман Бесоу, служба в СРСР вважалась каторгою⁶⁶.

Якщо ж повернутись до тези про дефіцит продовольства в Радянському Союзі, то ми можемо знайти в ній декілька наративів, які активно просувала радянська влада. По-перше, Дюранті частково перекладає відповідальність за нестачу їжі на селян. Наприклад, в одній зі своїх статей за вересень 1932 року кореспондент пише, що дефіцит продовольства спричинений нестачею коней, яких селяни вирізали, щоб не віддавати свою худобу до колгоспів⁶⁷. У той же час тракторів критично не вистачало, що впливало на спроможності засіяти достатньо полів.

По-друге, журналіст заперечує існування голоду в СРСР та замовчує втрати серед населення. Одним з таких прикладів є його публікація за травень 1933 року, коли в західній пресі тривали гострі дискусії довкола теми голоду в Україні після публікації Гарета Джонса. Уолтер Дюранті пише, що поїхав в Одесу та Київ, аби перевірити, чи справді селяни помирають від голоду⁶⁸. З його слів ситуація доволі складна, але ніякого голоду чи масової смертності

⁶⁶ Bassow W. Concealing Stalin's Famine. New York: William Morrow, 1988. P. 65.

⁶⁷ Topics of Time. The Story of a Tractor. *The New York Times*. 1932. № 27253 вересня. С. 10.

⁶⁸ Soviet peasants are more hopeful. *The New York Times*. 1933. №27504 14 травня. С. 18.

немає. Дюранті наводить слова селян, яких він зустрічав по дорозі і ті казали, що в них голоду немає, але от в інших селах усі помирають. Журналіст буцімто їхав у названі людьми села і там також все було добре, а селяни повторювали ті ж слова про голод в інших місцевостях⁶⁹. На нашу думку, Дюранті намагався таким чином апелювати до величезної кількості повідомлень від різних осіб, що розповідали свої історії після візиту до України або отримували інформацію про голод та масову смертність від своїх родичів. Теза, що новини про голод в різних європейських столицях – це вигадки, які мають на меті не допустити визнання Сполученими Штатами Америки Радянського Союзу, була вигідна насамперед радянській владі⁷⁰. Для них визнання Америкою було важливим, адже це ще більше легітимізувало СРСР на міжнародній арені.

Подібні публікації сильно контрастують із статтями та повідомленнями, де критикуються дії радянського уряду, колективізація, наводяться дані про масову смертність серед селян і про випадки канібалізму. Хоча цих статей на шпальтах NYT значно менше, ніж авторських текстів Дюранті, проте вони важливі для розуміння всієї картини. Основними авторами таких публікацій були представники української діаспори; вихідці з території України; люди, що мали родичів в районах поширення голоду або ті, хто подорожували в СРСР у цей час.

Одним з критиків дій радянської влади на сторінках NYT був Ісаак Дон Левін – американський журналіст єврейського походження, що народився та виріс в місті Мозирі (Білорусь)⁷¹. Він працював із Вальєром Кривицьким – перебіжчиком з радянського розвідувального управління, завдяки якому видав

⁶⁹ Soviet peasants are more hopeful. *The New York Times*. 1933. №27504 14 травня. С. 18.

⁷⁰ Moscow is calm, conceals delight. *The New York Times*. 1933. № 27664. 21 жовтня. С. 1.

⁷¹ Isaac Don Levine, 89, Foe of Soviet. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/1981/02/17/obituaries/isaac-don-levine-89-foe-of-soviet.html>. (дата останнього звернення 19.04.2023).

серію статей про сталінські репресії у 1939 році⁷². Левін писав, що нескоординована Сталіним реалізація П'ятирічного плану відкинула економіку Радянського Союзу на 20 років назад⁷³. Примусова колективізація призвела до того, що селяни вирізали близько 78 мільйонів домашніх тварин, щоб не віддавати їх державі. На відновлення всього доколективізаційного поголів'я худоби знадобляться десятки років⁷⁴. В іншій статті NYT невідомий автор називає П'ятирічний план – «ігровими ставками», тому що селяни вирізали близько 50% своєї худоби, не бажаючи йти в колгосп, а робітники змінюють роботу кожні 6 місяців, бо не вистачає їжі⁷⁵.

Американське подружжя українських емігрантів [імена не названо – ред. Іван Антонюк] розповіло французькій газеті «Le Matin» про голод в Україні. Цю інформацію пізніше опублікувало в себе NYT саме в розпал новин про Голодомор наприкінці серпня 1933 року. Подружжя приєдналося до групи туристів, що відвідувала СРСР. Оскільки їхні колишні домівки були в Україні, їм довелося отримати спеціальний дозвіл, щоб туди поїхати⁷⁶. Чоловік та дружина розповіли, що в їхніх рідних селах вони бачили опухлих від голоду людей. Як виявилось, їжа та гроші, які вони передавали рідним, так і не потрапили до них. Матір та брати жінки померли від голоду. Один селянин розповів, що їх вбиває радянська влада, а друзі подружжя сказали їм не виходити з дому ввечері, бо їх можуть вбити, оскільки на той час вже

⁷² Isaac Don Levine. Spartacus Educational. URL: <https://spartacus-educational.com/RUSlevineID.htm>. (дата останнього звернення 19.04.2023).

⁷³ LISTS NINE FAILURES IN STALIN'S REGIME. *The New York Times*. 1932. № 27234. 17 серпня. С. 15.

⁷⁴ LISTS NINE FAILURES IN STALIN'S REGIME. *The New York Times*. 1932. № 27234. 17 серпня. С. 15.

⁷⁵ DANGEROUS PLANNING. *The New York Times*. 1932. №27336. 27 листопада. С. 1.

⁷⁶ VISITORS DESCRIBE FAMINE IN UKRAINE. *The New York Times*. 1933. № 27611. 29 серпня. С. 6.

неодноразово фіксувались випадки канібалізму⁷⁷. Ми припускаємо, що подібні спогади очевидців та антирадянські думки допускались на шпальти NYT, тому що таких новин ставало дедалі більше й ігнорувати їх означало бути упередженими в очах інших.

Газета «The Baltimore Sun» виходила в місті Балтимор, штат Меріленд, щоденно та щотижня загальним тиражем 1 471 727 примірників⁷⁸. У ній надруковано 31 стаття про гостру нестачу їжі в СРСР. Власник видання – Чарльз Грасті, був прихильником Демократичної партії. У 1911 році він використовував «The Baltimore Sun» під час президентських виборів для підтримки кандидата від демократів Вудро Вільсона⁷⁹. Ця обставина дозволяє нам частково пояснити, чому дана газета не лише писала про Голодомор як про гостру нестачу їжі, але й випускала статті на користь визнання Америкою Радянського Союзу, що цілком відповідало позиції Демократичної партії та президента Теодора Рузвельта. Наприклад, у січні 1932 року редакція «The Baltimore Sun» опублікувала підслухану розмову сенатора-республіканця Йозефа Франса на першому щорічному обіді Федерації Республіканських Жінок⁸⁰. Він казав, що співпраця між СРСР та Сполученими Штатами допоможе останнім швидше вийти з важкої економічної кризи⁸¹. Це була вдала маніпуляція, суть якої полягала у тому, щоб показати, що опоненти демократів також підтримують визнання Америкою Радянського Союзу.

⁷⁷ VISITORS DESCRIBE FAMINE IN UKRAINE. *The New York Times*. 1933. № 27611. 29 серпня. С. 6.

⁷⁸ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. №32. P.14.

⁷⁹ Charles Henry Grasty. URL: <https://prabook.com/web/charles.grasty/3766393>. (дата останнього звернення 20.04.2023).

⁸⁰ G.O.P. WOMEN HEAR JOSEPH I. FRANCE. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 190 – D. 21 січня. С. 4.

⁸¹ G.O.P. WOMEN HEAR JOSEPH I. FRANCE. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 190 – D. 21 січня. С. 4

Однак «незручною» проблемою для демократів були постійні новини про сильний дефіцит продовольства та голод в СРСР. У першій половині 1932 року про це не було багато публікацій. Зазвичай вони обмежувались невеликими згадками у статтях про можливу стабілізацію цін⁸² на зерно або короткими публікаціями на кшталт: на значній території Радянського Союзу панує неврожай, через що 40 мільйонів селян відчуватимуть нестачу їжі⁸³. Поступово риторика «The Baltimore Sun» змінюється. У другій половині 1932 року з'являються великі публікації про те, що в деяких районах СРСР сильний дефіцит продовольства, а ситуація є значно гіршою, ніж в 1931⁸⁴. Ми бачимо песимістичні оцінки щодо П'ятирічного плану, реалізація якого суттєво відставала від поставлених радянським урядом цілей⁸⁵.

Далі новини про складну ситуацію з продовольством стали ще більш песимістичними. Як йшлося в одній із статей, радянський уряд у жорсткій формі попередив селян про заборону переховувати збіжжя від колективізаторів⁸⁶. У 1933 році характер публікацій суттєво змінюється. Наприклад, в лютому 1933 року виходить стаття під заголовком «Терор панує на півдні Росії»⁸⁷, в якій автори пишуть про безжальні методи примусової колективізації господарств, які використовувала радянська влада. Селяни позбавлені навіть своїх мінімальних запасів зерна, а озброєна охорона не

⁸² WHEAT PRICES SAG AFTER EARLY RISE. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 191 – D. 4 березня. С. 17.

⁸³ Crop Failures Affect Many Russian Districts. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 190 – D. 10 березня. С. 6.

⁸⁴ RUSSIA REPORTED IN NEW FOOD CRISIS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 14 серпня. С. 7.

⁸⁵ RUSSIA REPORTED IN NEW FOOD CRISIS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 14 серпня. С. 7.

⁸⁶ RUSSIANS WARNED AGAINST HOARDING. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 192 – D. 5 грудня. С. 17.

⁸⁷ TERROR REIGNS IN SOUTH RUSSIA. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 192 – D. 6 лютого. С. 8.

підпускає нікого до державних складів. Зважаючи на згадані тенденції, «The Baltimore Sun» складно назвати прорадянською газетою. Найімовірніше, висвітлення Голодомору під таким кутом зору було тісно пов'язано з отриманою інформацією з різних джерел.

Одним з таких інформаторів був московський кореспондент Луї Фішер – прихильник комунізму у 20-х – 30-х роках ХХ століття та автор великої біографії Леніна⁸⁸. Він писав статті про святкування Жовтневої революції та великий парад у Москві⁸⁹, або про свою поїздку великими містами України, де розповіді про важку ситуацію з продовольством чергувались з описом будівництва нових промислових гігантів⁹⁰. А от публікації про терор радянської влади щодо селян та примусову колективізацію публікувались анонімно іншими авторами. Можливо, це статті, що виходили безпосередньо від редакції, яка у свою чергу могла брати інформацію з інших видань або використовувати матеріали від новинних агентств таких, як Associated Press.

Газета «Akron Beacon Journal» виходила у місті Акрон штат Огайо, щоденно та щотижня загальним тиражем 1 008 688 примірників⁹¹. У цьому виданні є 21 стаття про нестачу продовольства в СРСР. Власник газети – Джон Найт, був республіканцем, але більшість життя не відносив себе до консерваторів. Його газета часто підтримувала кандидатів від Демократичної

⁸⁸ Фішер Луи. URL: https://web.archive.org/web/20180616030150/http://www.hrono.ru/biograf/bio_f/fisher_lui.html. (дата останнього звернення 20.04.2023).

⁸⁹ RED ARMY OF RUSSIA GATHERS NEW POWERS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 11 грудня. С. 9.

⁹⁰ RUSSIA EXPERIENCES HARD UPS AND DOWNS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 13 листопада. С. 7.

⁹¹ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. № 32. P.14.

партії⁹². Ми вважаємо, що у питанні висвітлення подій Голодомору в Україні та в оцінці дій радянської влади видання Найта також схилилось до позицій демократів. Більшість новин з Радянського Союзу подано нейтрально, а деякі навіть у позитивному світлі. Наприклад, в одній із статей сказано, що радянська влада спрямувала величезні зусилля для залучення селян до індустріалізації, а саме до роботи на новому машинобудівному заводі⁹³.

Також це видання опублікувало інформацію, що в Україні засіяно значно менше полів, ніж минулого року. Причиною цього вони називають сильну посуху, через яку було втрачено багато насіння⁹⁴. Особливо цікавою виглядає публікація, де радянських селян порівнюють з американськими фермерами. У ній стверджується, що в американців держава відбирає їхнє продовольство так само, як це відбувається в СРСР⁹⁵. Наприкінці статті автори наголошують, що з наведених ними даних не помітно, аби радянський приклад експропріації майна був гіршим, ніж американський⁹⁶.

У редакторській колонці виходили відверто прорадянські публікації, в яких йшлося, що нестача запасів продовольства, одягу та інших речей – це «пережиток капіталізму», який потрібно перечекати, тому певний час доведеться стояти в чергах⁹⁷. Далі вони пишуть, що в Радянському Союзі прогрес іде в конструктивному руслі, а розвиток продуктової промисловості незабаром задовольнить усі потреби громадян⁹⁸. Наведені вище статті

⁹² John S. and James L. Knight Foundation. URL: <https://www.influencewatch.org/non-profit/john-s-and-james-l-knight-foundation/>. (дата останнього звернення 21.04.2023).

⁹³ TOO MANY BOSSES HIT SOVIET PLAN. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 103. 4 квітня. С. 19.

⁹⁴ RUSSIANS REDUCES CULTIVATED AREAS. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 189. 13 липня. С. 1.

⁹⁵ And This Isn't Russia. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 229. 25 серпня. С. 4.

⁹⁶ And This Isn't Russia. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 229. 25 серпня. С. 4.

⁹⁷ RUSSIA HAS PROGRESSED. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 229. 29 серпня. С. 4.

⁹⁸ RUSSIA HAS PROGRESSED. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 229. 29 серпня. С. 4.

з'явилися наприкінці серпня – в період, коли на шпальтах американської преси особливо активно обговорювали тему масової смертності від великого голоду в Україні. На жаль, нам не вдалось знайти дані про авторів цих публікацій, однак ми припускаємо, що вони могли бути пов'язані з радянською владою, тому й просували вигідні їй наративи, особливо коли це було дуже потрібно. У редакторській колонці також була інформація, що новини про сильну нестачу зерна в СРСР не підтверджені, а історії про це створені лише через «тваринний інтерес» певних осіб⁹⁹. Одна з публікацій була присвячена американському банкіру та прихильнику комунізму Раймонду Робінсу¹⁰⁰, який виступав за визнання Радянського Союзу Америкою та стверджував, що в СРСР люди зайняті лише прогресом і ніякого ризику світової комуністичної революції немає¹⁰¹.

Отже, до групи поміркованих газет ми віднесли 3 видання: «The New York Times», «The Baltimore Sun» та «Akron Beacon Journal». Вони публікували статті, в яких називали Голодомор досить нейтральним терміном «нестача їжі», а також майже уникали критики в сторону радянської влади. Ці газети писали, що основними причинами складної ситуації з продовольством були погодні умови, неврожай, пасивний опір селян чи проблеми, пов'язані з переходом до нової системи управління господарством. Політична позиція власників цих газет, які підтримували Демократичну партію, вплинула на характер публікацій згаданих видань. Журналісти у більшості статей уникали різких висловлювань про події в Україні 1932 – 1933 років, а деякі навіть писали, що визнання СРСР необхідне Сполученим Штатам. Основними

⁹⁹ NEWS BEHIND THE NEWS. *Akron Beacon Journal*. 1933. № 153. 15 лютого. С. 16.

¹⁰⁰ Raymond Robins. URL: https://spartacus-educational.com/Raymond_Robins.htm. (дата останнього звернення 21.04.2023).

¹⁰¹ Colonel Robins Roots Enthusiastically For Recognition Of Soviet Russia By The United States. Describes His Visit. *Akron Beacon Journal*. 1933. № 295. 14 листопада. С. 17.

джерелами інформації про ситуацію в Радянському Союзі були московські кореспонденти, які симпатизували ідеям комунізму.

2.2 Група центристських американських видань

До цієї групи відносяться три видання-мільйонники: «The Brooklyn Daily Eagle», «The Boston Globe» та «The Philadelphia Inquirer», тому що вони називали події в Україні 1932 – 1933 років голодом, критикували радянську владу та в основному вказували на помилки радянської влади, які призвели до трагічних обставин. Вживання таких слів, як «starvation» (штучний голод) чи «man-made famine» (штучний голод, спровокований людиною) трапляється рідко, а критика радянського уряду є менш радикальною, ніж в останній виділеній нами групі американських видань. Ці газети не можна назвати нейтральними, оскільки більшість їхніх публікацій були антирадянськими за своїм характером. На нашу думку, ця критика Радянського Союзу є відголоском Першої Червоної Загрози – періоду масової істерії у США в 1917 – 1920 роках через загрозу становлення комунізму в усьому світі¹⁰².

Газета «The Brooklyn Daily Eagle» виходила в Нью-Йорку щоденно та щотижня загальним тиражем 1 289 365 примірників¹⁰³. У ній було 25 статей про голод в Радянському Союзі. Власник видання – Франк Шрот, був прихильником Демократичної партії¹⁰⁴, а сама газета з перших днів свого існування обстоювала позиції демократів¹⁰⁵. Видання в основному було критично налаштоване до радянського керівництва та характеризувало події в

¹⁰² Red Scare. URL: <https://www.history.com/topics/cold-war/red-scare>. (дата звернення: 22.04.2023).

¹⁰³ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. №32. P.15.

¹⁰⁴ PARSONS, L. H. Review of The Eagle and Brooklyn: A Community Newspaper, 1841–1955, by R. A. Schroth. New York History. 1975. № 56 (3). P. 367.

¹⁰⁵ Там само. С. 367.

Україні 1932 – 1933 років як голод. Але чому позиція «The Brooklyn Daily Eagle» була відмінна від інших продемократичних газет таких, як «New York Times» та «Akron Beacon Journal»? Нам не вдалось знайти прямої відповіді на це запитання. Проте ми припускаємо, що власник і редакція газети відносились до тієї частини американського суспільства, яка боялась поширення ідей комунізму в Америці та збільшення авторитарних тенденцій у світі. Тому критика діяльності радянської влади виглядає закономірною у цьому контексті.

Наприклад, у травні 1932 року в одній з новинних колонок сказано, що радянський уряд намагається побудувати колективне суспільство на основі селян, які у своїй більшості є індивідуалістами¹⁰⁶. Їм заборонено продавати вироблену продукцію будь-кому, окрім держави. У той же час влада не може забезпечити селян всіма необхідними промисловими товарами, через що їм доводиться купляти багато чого самим¹⁰⁷. В іншій новині за серпень 1932 року йшлося про те, що радянський уряд зменшив кількість харчування для американських спеціалістів. Причиною цьому був сильний дефіцит харчів, з яким зіткнулись мільйони людей в Радянському Союзі¹⁰⁸. Додамо, що новини подібного типу вказують нам, що одним з джерел інформації для американської преси були американські спеціалісти, яких залучали до розбудови радянської промисловості та які тривалий час проживали в СРСР.

Із середини серпня 1932 до грудня 1933 років на сторінках «The Brooklyn Daily Eagle» змінився характер публікацій про голод та посилилась критика радянської влади. Спершу з'явилась стаття на основі коментарів вже згаданого нами Ісаака Дона Левіна про те, що селяни вирізали свою худобу,

¹⁰⁶ SOVIET COMPROMISES. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 140. 20 травня. С.19.

¹⁰⁷ SOVIET COMPROMISES. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 140. 20 травня. С.19.

¹⁰⁸ Cut Americans' Food Quotas in Soviet Shortage. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 226. 15 серпня. С.3.

розуміючи, що їй прийдеться віддати державі. Таким чином було вбито близько 78 мільйонів голів скота¹⁰⁹. У жовтні з'явилась ще більш критична стаття, в якій селян називали «жертвами колгоспів», які масово помирають від голоду¹¹⁰. Найбільше страждають люди в Україні, від яких відібрали все зерно, не залишивши нічого для посівної¹¹¹. Журналіст цієї газети Бен Сіон Гольдберг дав таку характеристику Сталінській політиці: «Операція пройшла успішно, але пацієнт помер»¹¹². Він писав, що люди в СРСР страждають від нестачі їжі попри певні успіхи в індустріалізації¹¹³. Окремо зупинимось на постаті Бена Сіона Гольдберга, чиє справжнє ім'я – Бенджамін Вайф. Журналіст народився та виріс біля міста Гродно (нині територія Білорусі) в раввинській сім'ї¹¹⁴. Він добре знав, про що писав та найімовірніше мав прямі джерела інформації в Радянському Союзі. Найцікавіше, що вихідці з територій, що були в складі СРСР, критично ставляться до радянської влади та досить детально висвітлюють Голодомор. Це насамперед може бути пов'язано з наявністю постійно оновлюваної інформації від родичів та знайомих з місць їхнього походження, завдяки якій вони добре усвідомлювали, що відбувається.

Газета «The Boston Globe» виходила в місті Бостон, штат Массачусетс, щоденно та щотижня загальним тиражем 1 000 326 примірників¹¹⁵. У ній було більше 25 статей про голод в Радянському Союзі. Власником видання був

¹⁰⁹ Omnipotent, Yes; But Omniscient? *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. №... 20 серпня. С.6.

¹¹⁰ RUSSIA FACING FAMINE — FOOD SUPPLIES LOW. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 231. 16 жовтня. С.7.

¹¹¹ RUSSIA FACING FAMINE — FOOD SUPPLIES LOW. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 231. 16 жовтня. С.7.

¹¹² World Today. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 342. 26 листопада. С.3.

¹¹³ World Today. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 342. 26 листопада. С.3.

¹¹⁴ Who's Who in American Jewry. New York: The Jewish Biographical Bureau, 1928. 2nd ed. P. 230.

¹¹⁵ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. № 32. P.14.

Вільям Осгуд Генрі¹¹⁶. Про його політичну позицію відомо вкрай мало, тому складно сказати, до якої партії була найбільш прихильна ця газета. У проаналізованих публікаціях домінують розповіді про жорсткі заходи радянської влади щодо селян. Наприклад, в одній зі статей говорилось, що проблема селянства була однією з ключових для Леніна, а потім і для Сталіна¹¹⁷. Останній згорнув політику НЕПу та оголосив багатих селян ворогами народу, внаслідок чого цих людей та їхні сім'ї постійно переслідували слідчі органи, а все майно було відібрано на користь держави¹¹⁸.

В іншій статті наведено слова американського бізнесмена Чарльза Крейна, який стверджував, що амбіції СРСР на міжнародній арені розбиваються об внутрішні проблеми: голод наявний практично в усіх великих аграрних регіонах, радянські громадяни не мають їжі та скоро харчуватимуться насінням для посівної¹¹⁹. Така тенденція висвітлення критичного стану з продовольством у Радянському Союзі зберігалась надалі. Наприклад, на початку 1933 року опубліковано статтю, в якій автори [публікація анонімна – ред. Іван Антонюк], стверджують, що ситуація з продовольством критична, а СРСР знаходиться на межі голоду, який може настати вже цієї зими¹²⁰. Цікавою є відображення у пресі реакції президента США на новини про голод в Радянському Союзі. Радники рекомендували Рузвельту відправити допомогу постраждалим в Україні, аби стабілізувати

¹¹⁶ The Boston Globe. URL: <https://www.britannica.com/topic/The-Boston-Globe>. (дата звернення: 22.04.2023).

¹¹⁷ Is The Peasant Doomed? *The Boston Globe*. 1932. № 12. 12 січня. С.16.

¹¹⁸ Is The Peasant Doomed? *The Boston Globe*. 1932. № 12. 12 січня. С.16.

¹¹⁹ TELLS RESULT OF JAPANESE INVASION. *The Boston Globe*. 1932. № 149. 28 травня. С.13.

¹²⁰ EDDY THINKS EUROPE WILL NOT PAY DEBTS. *The Boston Globe*. 1933. № 2. 2 січня. С.2.

ситуацію з продовольством. У цій ситуації питання визнання Америкою СРСР ставало ще більш проблематичним¹²¹.

Американський журналіст та лідер Прогресивного руху Вільям Аллен Уайт¹²² писав, що в Радянському Союзі померло 4 мільйони людей від штучного голоду, організованого радянською владою¹²³. Сталін таким чином намагався примусити селян «засвоїти урок», що колгоспи важливі, а колективізації не потрібно чинити спротив. Парадоксально, що автор статті називає одним з джерел інформації про кількість загиблих – Уолтера Дюранті¹²⁴. Цей журналіст справді називав приблизні цифри померлих від голоду, однак він ці дані інтерпретував зовсім по-іншому. Дюранті перекладав відповідальність за гострий дефіцит їжі та відповідно високий рівень смертності на селян, а Уайт навпаки писав про них як про жертв сталінської політики. Хоча Вільям Уайт не був очевидцем подій Голодомору, тому брав інформацію з інших джерел, проте чужі інтерпретації не заважали йому робити власні висновки з отриманих даних. Однією з причин такого критичного ставлення до СРСР може бути його приналежність до Республіканської партії, яка виступала проти поширення ідей комунізму¹²⁵.

Водночас із критичними оцінками журналістів подій 1932 – 1933 років в Україні на шпальтах «The Boston Globe» були відверто прорадянські публікації, де просувались класичні тези радянської пропаганди: в часи царизму було жити в рази гірше; до Жовтневої революції в Росії постійно був

¹²¹ The Political Undercurrent. *The Boston Globe*. 1933. №... 1 квітня. С.11.

¹²² William Allen White. URL: <https://web.archive.org/web/20120314182009/http://www.journalism.ku.edu/school/waw/bio/waw/WAWhitebio.html>. (дата звернення: 23.04.2023).

¹²³ 4,000,000 Deaths in a Man-Made Famine. *The Boston Globe*. 1933. № 98. 6 жовтня. С.5.

¹²⁴ 4,000,000 Deaths in a Man-Made Famine. *The Boston Globe*. 1933. № 98. 6 жовтня. С.5.

¹²⁵ William Allen White. URL: <https://web.archive.org/web/20120314182009/http://www.journalism.ku.edu/school/waw/bio/waw/WAWhitebio.html>. (дата звернення: 23.04.2023).

голод, але світ на це не звертав увагу, а тепер критикує радянський уряд; історії про поїзди, що забирали трупи померлих від голоду людей з вулиць – це лише казки, тощо. Можливо, такі статті з'являлись як альтернативне бачення подій в СРСР. Однак в будь-якому разі такі різні погляди щодо одних і тих самих подій сильно заплутують читача, що нагадує техніку Великої брехні.

Газета «The Philadelphia Inquirer» виходила в місті Філадельфія, штат Пенсильванія, щомісяця та щотижня загальним тиражем 1 000 541 примірників¹²⁶. У ній було 28 статей про голод в Радянському Союзі. Власником видання був Мозес Аненберг – прихильник Республіканської партії. Саме при ньому «The Philadelphia Inquirer» почала більш активно критикувати Новий курс Теодора Рузвельта та діяльність демократів¹²⁷. Для нас важливо розуміти позицію газети, оскільки це пояснює не лише, чому її редакційна політика спиралась на критику Радянського Союзу, але і як вона впливала на характер висвітлення подій в Україні 1932 – 1933 років.

У ті часи непоодинокими були випадки, коли журналісти, які симпатизували ідеям комунізму та Радянського Союзу, кардинально змінювали свою думку після поїдки туди. Схожа історія трапилась з журналістом Еллері Уолтером, який прихильно ставився до комунізму, однак після відвідин України, Білорусі, Криму, Північного Кавказу, Сибіру та Уралу він писав, що радянські лідери не є альтруїстами – вони борються лише за свою владу, Сталіна ненавидить велика кількість людей, а П'ятирічний план приречений на провал¹²⁸. Причин цьому було декілька: страх інженерів

¹²⁶ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. № 32. P.15.

¹²⁷ The Philadelphia Inquirer. URL: <http://digitalhistory.hsp.org/bnktr/org/philadelphia-inquirer>. (дата звернення: 23.04.2023).

¹²⁸ The Soviet and Its Boot-strap, and Two Applausive Estimates. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 170. 18 червня. С.6.

помилитись, адже це могло призвести до звинувачення у саботажі та ув'язненні; брак кваліфікованих кадрів та базового обладнання; відсутність достатньої кількості інвестицій і продовольства¹²⁹. Поміж статтями з критикою дій радянського уряду з'являлись публікації про репресії щодо селянства. Наприклад, у серпні 1932 року з'явилась новина про страту 5 українських селян через крадіжку ними зерна з колгоспів¹³⁰. Або стаття, що п'ятирічка зазнала краху, через що селяни відчують гострий дефіцит продовольства. Тих, хто не хоче віддавати зерно державі, називають куркулями¹³¹. Поки селяни голодують, радянський уряд хвалиться успіхами П'ятирічного плану, хоча саме через нього існує гострий дефіцит продовольства¹³².

Редакція газети також публікувала статтю московського кореспондента «New York Herald Tribune» Ральфа Барнса, в якій той писав, що Україна зіткнулась з гострою нестачею їжі та голодом. Якщо радянська влада не покращить ситуацію з продовольством, селяни захищатимуть своє зерно зі зброєю, аби його не відібрали¹³³. Незважаючи на часте використання «The Philadelphia Inquirer» таких термінів, як «гостра нестача їжі» чи «відсутність продовольства», позиція редакції газети щодо подій Голодомору відрізняється від тієї, яку мали помірковані видання. Перш за все газета писала, що нестача продовольства була наслідком дій радянського уряду, що призвела до голоду в Радянському Союзі, а П'ятирічний план зазнав краху. На їхніх шпальтах

¹²⁹ The Soviet and Its Boot-strap, and Two Applausive Estimates. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 170. 18 червня. С.6.

¹³⁰ 5 PEASANTS SENTENCED TO DIE FOR CROP THEFT. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 60. 29 серпня. С.2.

¹³¹ Now a One-Year Plan. *The Philadelphia Inquirer*. 1933. № 60. 2 січня. С.6.

¹³² RUSSIANS HUNGER AS SOVIET BOASTS. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 184. 31 грудня. С.2.

¹³³ RUSSIANS HUNGER AS SOVIET BOASTS. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 184. 31 грудня. С.2.

відсутні статті, які виправдовували б дії радянського уряду щодо селян. Тобто «The Philadelphia Inquirer» мала чітку антирадянську позицію.

Отже, група видань з центристською позицією щодо висвітлення подій Голодомору критикувала П'ятирічний план, показувала його негативні наслідки та покладала відповідальність за це на радянський уряд. Часто їхні публікації можна звести до однієї узагальненої тези: люди в Радянському Союзі голодують у зв'язку з гострим дефіцитом продовольства, що був спровокований діями радянської влади під час реалізації П'ятирічного плану. Дуже рідко можна побачити статті, в яких писали б про штучний характер голоду, що використовувався для упокорення селян. У цій групі більшість видань були прихильними до Республіканської партії, однак навіть продемократичні газети не ставились позитивно до СРСР.

2.3 Група радикальних американських видань

До цієї групи газет відносяться: «New York Daily News», «Chicago Tribune» та «Los Angeles Times», оскільки вони називали події 1932 – 1933 років в Україні голодом, подекуди вказуючи на його штучний характер. Також ці видання гостро критикували радянську владу, називаючи Сталіна диктатором, і покладали повну відповідальність за нестачу продовольства та масову смертність серед населення на центральну владу СРСР. Вперше на шпальтах цих газет можна побачити не лише інформацію про бездіяльність радянського уряду, але й звинувачення його у свідомому небажанні вирішувати продовольчу кризу. Ми бачимо згадки про участь ГПУ [Государственное Политическое Управление НКВД – ред. Іван Антонюк] в охороні зерна, у вбивстві селян та в реалізації всіх інших репресивних заходів більшовиків. Тому ми охарактеризували цю групу як радикальну, зважаючи на їхню позицію щодо багатьох питань, пов'язаних з Голодомором.

Газета «New York Daily News» виходила в Нью-Йорку щомісяця та щотижня загальним тиражем 1 475 736 примірників¹³⁴. У ній було близько 35 статей про голод в Радянському Союзі. Власниками видання були родичі Роберт Маккормік та Джозеф Меділ Петерсон (останній був також головним редактором)¹³⁵. Обидва підтримували Республіканську партію та були консерваторами за своїми політичними поглядами. Це мало свій вплив на редакційну політику видання¹³⁶. «New York Daily News» писала про події у Радянському Союзі в досить гострій манері. Наприклад, Сталіна називали диктатором¹³⁷ або «найдурнішим з російських царів»¹³⁸. Навіть заголовок до статті про реалізацію марксистських експериментів у Радянському Союзі подано в доволі сатиричній манері: «Во ім'я Маркса. Амінь»¹³⁹. У цій публікації писалось про те, що на прикладі СРСР можна зрозуміти: марксистський експеримент із селянами – найгірший в історії, адже ті не хочуть вирощувати продукції більше за норму, а худобу вбивають, щоб ту не забрали¹⁴⁰.

В іншій статті висувалась схожа теза, що соціалістичне виробництво зазнало невдачі, тому що було зупинено індивідуальну ініціативу. Селяни не мали мотивації вирощувати більше продукції, ніж їм було потрібно¹⁴¹. Радянський уряд на чолі зі Сталіном наказував вбивати та депортувати до

¹³⁴ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. № 32. P.15.

¹³⁵ Robert R. McCormick. URL: <https://www.britannica.com/biography/Robert-R-McCormick>. (дата звернення: 23.04.2023).

¹³⁶ Biographical Sketch of Joseph Medill Patterson. Illinois Biographical Dictionary. Hamburg, Michigan, 2008. Vo.1. P. 535-537.

¹³⁷ RIOTING MARKS RE-OPENING OF RUSSIAN TOWN MARKETS. *New York Daily News*. 1932. № 290. 30 травня. С.13.

¹³⁸ UNCLE TOM'S CABIN IN RUSSIA. *New York Daily News*. 1933. № 39. 8 січня. С.12.

¹³⁹ IN THE NAME OF MARX, AMEN. *New York Daily News*. 1932. № 56. 1 грудня. С.10.

¹⁴⁰ IN THE NAME OF MARX, AMEN. *New York Daily News*. 1932. № 56. 1 грудня. С.10.

¹⁴¹ UNCLE TOM'S CABIN IN RUSSIA. *New York Daily News*. 1933. № 39. 8 січня. С.12.

Сибіру тисячі талановитих селян, що добре вели своє господарство¹⁴². Також керівництво СРСР заохочувало дітей доносити на своїх рідних або знайомих, які не здали все зерно колективізаторам. За версією газети таким дітям перерізали горло друзі виданих батьків, що було дуже суворим покаранням¹⁴³.

Наступні публікації не відрізнялись за своїм характером. Американський кореспондент у Латвії Дональд Дей писав, що народний комісар з питань здоров'я Радянського Союзу очікує епідемію бубонної чуми та великий голод внаслідок відсутності їжі. У цей же час, як вказує журналіст, смерті від голоду та випадки канібалізму фіксуються не лише на півдні СРСР, а навіть на території Сибіру¹⁴⁴. Це не єдина стаття Дональда Дея у цій газеті, де він описує Голодомор та його наслідки, а також гостро критикує радянську владу. Невідомо, хто його інформував про ситуацію з голодом всередині Радянського Союзу, оскільки він весь час перебував у Латвії, тому не міг бути очевидцем подій, про які писав.

Цей кореспондент негативно ставився до СРСР та ідей комунізму, а в часи Другої світової війни закликав американців співпрацювати з німцями у боротьбі проти більшовиків¹⁴⁵. Він виправдовував дії Німеччини на території Східної Європи тим, що вони нібито борються з «іудео-більшовицьким режимом» в Радянському Союзі¹⁴⁶. Це ставлення яскраво відображено в його

¹⁴² U.S. FARMERS AND U.S.S.R. FARMERS. *New York Daily News*. 1933. № 43. 5 лютого. С.7.

¹⁴³ U.S. FARMERS AND U.S.S.R. FARMERS. *New York Daily News*. 1933. № 43. 5 лютого. С.7.

¹⁴⁴ SOVIET HEADS FEAR MENACE OF FAMINE. *New York Daily News*. 1933. № 6. 21 травня. С.2.

¹⁴⁵ The Nazi Radio Broadcaster Who Escaped Prosecution. URL: <https://www.constantinereport.com/exclusive-nazi-radio-broadcaster-escaped-prosecution/>. (дата звернення: 23.04.2023).

¹⁴⁶ The Nazi Radio Broadcaster Who Escaped Prosecution. URL: <https://www.constantinereport.com/exclusive-nazi-radio-broadcaster-escaped-prosecution/>. (дата звернення: 23.04.2023).

багатьох статтях, зокрема на сторінках «New York Daily News». Наприклад, в одній із публікацій Дональд Дей писав, що в Україні панує сильний голод, внаслідок якого померло стільки ж людей, як під час голоду в 1921 році¹⁴⁷. Він стверджував, що радянський уряд таємно організував допомогу для 28 найбільших міст, де ГПУ проводило паспортизацію населення для усунення декласованих елементів¹⁴⁸. Таким чином селяни не мали змоги отримати будь-якої допомоги від влади, через що ситуація у селах ставала дедалі гіршою. Почастішали випадки канібалізму, а будь-які пересування селян між населеними пунктами контролювало ГПУ¹⁴⁹.

Автор статті пише, що отримував інформацію про Голодомор з листів очевидців, зі звітів туристів та іноземних посольств на території України¹⁵⁰. Незважаючи на певну упередженість Дональда Дея щодо Радянського Союзу, журналіст у більшості випадків називає джерела, звідки він бере інформацію. Навіть у проаналізованій вище статті Дей пише, що спирався на розповіді очевидців, офіційні звіти посольств та іноземних кореспондентів. Тому ми вважаємо, що опубліковані ним факти є цілком валідними.

Газета «Chicago Tribune» виходила в місті Чикаго, штат Іллінойс, щомісяця та щотижня загальним тиражем 1 449 860 примірників¹⁵¹. У ній було близько 45 статей про голод в Радянському Союзі. Власником видання був уже

¹⁴⁷ MILLIONS IN SOVIET FACING STARVATION. *New York Daily News*. 1933. № 295. 5 червня. С.17.

¹⁴⁸ MILLIONS IN SOVIET FACING STARVATION. *New York Daily News*. 1933. № 295. 5 червня. С.17.

¹⁴⁹ MILLIONS IN SOVIET FACING STARVATION. *New York Daily News*. 1933. № 295. 5 червня. С.17.

¹⁵⁰ MILLIONS IN SOVIET FACING STARVATION. *New York Daily News*. 1933. № 295. 5 червня. С.17.

¹⁵¹ Linage rise continued in November. Editor & Publisher International Year Book. 1933. №32. P.14.

згаданий Роберт Маккормік, який володів «New York Daily News»¹⁵². Ми вже писали, що він активно підтримував Республіканську партію та був консерватором за своїми політичними поглядами. Характер висвітлення подій 1932 – 1933 років в Україні мало чим відрізнявся від «New York Daily News», адже власник той самий, редакційна політика схожа і навіть іноземні кореспонденти ті ж, зокрема згаданий нами Дональд Дей, який опублікував значну кількість статей про ситуацію в Україні.

«Chicago Tribune» писала про події Голодомору як про страшний голод, від якого помирають мільйони людей. Уже з березня 1932 року з'являються статті про те, що селяни їдять насіння через відсутність продовольства. Дональд Дей – автор публікації, стверджує, що від голоду страждає близько 9 мільйонів селян¹⁵³. У своїй іншій публікації він писав, що спілкувався з радянськими торговцями в Ризі, які йому розповіли, що до радянського уряду є недовіра, дуже бракує худоби та що влада забирає усе продовольство¹⁵⁴. Також в одній із статей з'явилась інформація, що відсоток самогубств серед постраждалих від голоду різко зріс, а пенсіонерів складно побачити на вулицях, бо вони «всі загинули»¹⁵⁵. В одній із публікацій стверджувалось, що радянський уряд оголосив війну селянству, завдавши по ньому нового удару. Усіх селян, які ховали збіжжя від колективізаторів, виводили з ладу трактори, крали збіжжя з колгоспів чи підпалювали поля, буде розстріляно¹⁵⁶. Також у

¹⁵² Robert R. McCormick. URL: <https://www.britannica.com/biography/Robert-R-McCormick>. (дата звернення: 23.04.2023).

¹⁵³ 9 MILLION SOVIET PEASANTS FOUND FACING FAMINE. *Chicago Tribune*. 1932. № 59. 9 березня. С.18.

¹⁵⁴ HUNGRY RUSSIAN RAFTSMEN VIEW FOOD FAIRYLAND. *Chicago Tribune*. 1932. № 111. 9 травня. С.10.

¹⁵⁵ LIST OF STARVING RUSSIAN SUICIDES GROWS RAPIDLY. *Chicago Tribune*. 1932. № 112. 10 травня. С.11.

¹⁵⁶ SOVIETS IGNORE PLEA OF FAMINE; SEIZE ALL GRAIN. *Chicago Tribune*. 1932. № 207. 29 серпня. С.11.

статті наведено історію про зустріч делегації селян із Сталіним та Калініним, де люди просили в урядовців залишити зібране ними зерно. Сталін категорично відмовився і сказав, що жорсткі міри зі збору зерна будуть продовжуватись доти, доки все не буде зібрано¹⁵⁷. На жаль, Дональд Дей – автор публікації, не пише, звідки отримав таку специфічну інформацію. Також немає жодних згадок про подібні зустрічі в досліджуваних нами джерелах. Тому складно достеменно стверджувати, чи ця історія не є вигадкою та чи описана в ній подія справді відбулась. Серед проаналізованої інформації ми знайшли згадки про діяльність ГПУ, що запобігало міграції з районів, охоплених голодом. Перед тим ця установа наказала виїхати з 28 українських міст всім, хто не отримав паспорт, що було рівноцінно смерті¹⁵⁸.

Газета «Los Angeles Times» виходила в місті Лос-Анджелес, штат Каліфорнія, щомісяця та щотижня загальним тиражем 1 108 026 примірників¹⁵⁹. У ній було більше 25 статей про голод в Радянському Союзі. Власником видання був Гаррі Чендлер – переконаний консерватор, що сприяв розвитку «Los Angeles Times» та перетворенню її у головне республіканське видання штату Каліфорнія¹⁶⁰. Газета гостро критикувала радянську владу, а більшість публікацій про Голодомор в Україні були в контексті цієї критики. Наприклад, журналіст Фред Хог писав: Сталін і його прибічники знають, що забрати Червону Армію з європейської частини Росії та Сибіру смертельно для диктаторського режиму, оскільки саме Червона Армія стримує селян в

¹⁵⁷ SOVIETS IGNORE PLEA OF FAMINE; SEIZE ALL GRAIN. *Chicago Tribune*. 1932. № 207. 29 серпня. С.11.

¹⁵⁸ RUSSIA'S 'BREAD BASKET' EMPTY; THOUSANDS DIE. *Chicago Tribune*. 1933. № 23. 4 січня. С.6.

¹⁵⁹ Linage rise continued in November. *Editor & Publisher International Year Book*. 1933. № 32. P.15.

¹⁶⁰ Harry Chandler. URL: <https://go.gale.com/ps/i.do?p=LitRC&u=googlescholar&id=GALE%7CH1200005059&v=2.1&it=r&sid=sitemap&asid=d514f733>. (дата звернення: 25.04.2023).

Україні¹⁶¹. Окремо зупинимось на постаті автора статті. Фред Хог мав праві погляди, був великим прихильником євгеніки – руху, що виступав за стерилізацію «неповноцінних» людей. У нього навіть була своя колонка в «Los Angeles Times» під назвою «Соціальна євгеніка»¹⁶². Його публікації мають антирадянський характер, що додатково свідчить про позицію Хога щодо СРСР.

Редакція газети опублікувала велику статтю, в якій йшлося про те, що визнання Америкою Радянського Союзу дозволить комуністам отримувати вигідні кредити, аби проводити індустріалізацію та повністю відокремитись від світу¹⁶³. В іншій публікації автори [невідомі – ред. Іван Антонюк] писали, що СРСР повернувся до варварства: кругом сталінська тиранія, багатих селян або «кулаків» репресують за приватну торгівлю зерном, а тих селян, які хочуть втекти на іншу територію або ходити до своєї церкви, вбивають¹⁶⁴. Інформацію від Дональда Дея про війну між селянством та більшовиками було опубліковано в «Los Angeles Times» у той самий день, що в «Chicago Tribune». Ймовірно, Дей попередньо підготував матеріали про конфлікт між селянами та владою, розіславши це іншим газетам. У статті було наведено історію про зустріч селян зі Сталіном та Калініним та винесення смертного вироку жінці, що збирала зерно на колишньому полі свого чоловіка¹⁶⁵. У «Los Angeles Times» ми вперше бачимо згадку про занесення сіл на чорну дошку за невиконання плану зі збору врожаю і той факт, що їжу буде надано лише тим,

¹⁶¹ PROBLEMS OF THE PACIFIC. *Los Angeles Times*. 1932. Vol. 51. 16 квітня. С. 18.

¹⁶² Smart Ass Cripple: When Justice Is Too Little, Too Late. URL: <https://progressive.org/magazine/when-justice-is-too-little-too-late-ervin/>. (дата звернення: 25.04.2023).

¹⁶³ FAMINE FACES SOVIET RUSSIA. *Los Angeles Times*. 1932. Vol. 51. 1 травня. С. 2.

¹⁶⁴ BACK TO BARBARISM. *Los Angeles Times*. 1932. №... 12 липня. С.10.

¹⁶⁵ RUSSIA IN NEW MOUJIK ATTACK. *Los Angeles Times*. 1932. № Vol. 51. 29 серпня. С. 2.

хто найбільш старанно працює¹⁶⁶. Ця стаття вийшла анонімно без посилання на особу, від якої отримано таку інформацію, однак відомо, що новина надійшла з Москви, про що вказано у вступній частині публікації¹⁶⁷.

Таким чином група американських видань-мільйонників з радикальною позицією щодо СРСР критикувала радянську владу та її репресивну політику щодо селян. Вони характеризували події 1932 – 1933 років як голод, що мав штучний характер. Ми можемо побачити це в численних публікаціях, де журналісти писали про свідоме небажання радянського уряду допомогти селянам з продовольством. Очільники Радянського Союзу намагались ускладнити ситуацію з голодом, забираючи в селян все зерно та не даючи їм емігрувати до міст чи в райони, де не було продовольчої кризи. Усі газети підтримували Республіканську партію, що впливало на їхню позицію щодо СРСР та його дій.

Отже, американські видання-мільйонники можна поділити на три групи на основі декількох чинників: як вони називали події 1932 – 1933 років в Україні, яким було їхнє ставлення до радянської влади та до якої політичної партії вони були найбільш прихильними. Політична позиція газет не завжди корелює з їхнім ставленням до Радянського Союзу та Голодомору, що можна побачити на прикладі продемократичної «The Brooklyn Daily Eagle», яка критикувала радянський уряд, та «Akron Beacon Journal», яка просувала відверто радянські тези і заперечувала факти голоду та масової смертності серед селян в СРСР. На редакційну політику видань щодо подій Голодомору часто впливала позиція їхніх кореспондентів, які знаходились у Радянському Союзі або мали достатньо джерел інформації звідти. Якщо журналіст

¹⁶⁶ SOVIETS FORCE CROP PLANTING. *Los Angeles Times*. 1933. № Vol. 51. 19 березня. С. 6.

¹⁶⁷ SOVIETS FORCE CROP PLANTING. *Los Angeles Times*. 1933. № Vol. 51. 19 березня. С. 6.

співпрацював з радянським урядом або був симпатиком ідей комунізму чи соціалізму, то найчастіше голод ним зображувався як «нестача їжі», а незручні факти замовчувались. І навпаки, якщо кореспондент мав консервативні погляди та був противником комунізму, то дії радянської влади ним критикувались, а події 1932 – 1933 років в Україні зображувались як голод, від якого помирають мільйони людей. Журналісти-вихідці з колишніх територій Російської імперії, писали доволі критичні статті про дії радянської влади щодо селян та досить детально описували стан справ на селі. Це може бути пов'язано з тим, що їхні родичі або знайомі досі проживали на території СРСР, тому могли надавати детальну інформацію про всі події.

ВИСНОВКИ

Проблемою висвітлення подій Голодомору західною пресою у 1932 – 1933 роках займалось багато вчених. Вони фокусували свою увагу на дослідженні найбільш популярних західних видань, формуючи на основі їхніх публікацій висновки про всю пресу в цілому. Частина західних науковців детально досліджувала статті відомих журналістів, що формували думку про Голодомор на Заході. Наприклад, найбільше праць написано про американського кореспондента Уолтера Дюранті, а також про журналістів Гарета Джонса, Малькольма Маггеріджа та інших. Деякі науковці досліджували діяльність певних видань, таких як «The New York Times», «Daily Worker» та «The Time». Однак праць, в яких вивчалась би діяльність преси якоїсь конкретної країни, майже немає.

Ми зосередили свою увагу на дослідженні публікацій про Голодомор американських видань-мільйонників у 1932 – 1933 роках. Ставлення тогочасного американського суспільства, сформоване інформацією із засобів масової інформації, впливало на дії уряду США щодо Радянського Союзу, зокрема у питанні визнання СРСР на міжнародному рівні. Тому неможливо оминати увагою пресу однієї з найвпливовіших країн західного світу, адже сформовані цими газетами наративи ставали популярними на міжнародній арені.

Ми обрали для аналізу 9 американських видань-мільйонників, що були лідерами думок у своїй країні та просували різні наративи про Голодомор на велику кількість своїх читачів. Найчастіше саме ці газети були першоджерелами для менших видань, оскільки вони першими отримували найбільш актуальну інформацію від своїх кореспондентів закордоном. Усі обрані газети можна розділити за декількома ознаками: характер висвітлення

Голодомору, підтримка позицій однієї з політичних партій США та ставлення власника чи редакції видання до Радянського Союзу (останнє можна простежити на основі їхніх статей). Відповідно за цими ознаками можна виділити 3 групи газет та розташувати їх на континуумі: від тих, хто називає події 1932 – 1933 року нестачею їжі, до тих, хто пише про це як про штучний голод.

В американській пресі на початку 1930-х не було єдиного погляду на події Голодомору. Одним із згаданих факторів, який впливав на це, була політична позиція власника та редакції газети, що відображалась на характері висвітлення подій 1932 – 1933 років в Україні. На той час республіканці негативно ставились до більшовиків та виступали проти визнання Америкою Радянського Союзу. Тому ініціатива президента Рузвельта визнати СРСР піддавалась постійній критиці. Однак навіть серед республіканських видань не було єдиної позиції у питанні Голодомору. Найбільш радикальні прореспубліканські газети («New York Daily News», «Chicago Tribune» та «Los Angeles Times») писали, що в Радянському Союзі є голод, спричинений та підтримуваний радянським урядом. Вони розповідали про факти канібалізму, занесення сіл на чорну дошку за невиконання норм, репресії та розстріли селян за приховане або вкрадене зерно.

Водночас інша частина прореспубліканських газет з центристською позицією писала, що в СРСР є сильний голод, від якого страждають мільйони селян. Проте ці видання стверджували, що до такого стану на селі призвели помилки під час реалізації П'ятирічного плану та неефективна система організації праці. Відповідальність за нестачу продовольства та голод покладено на радянську владу. Натомість більшість продемократичних газет зайняли нейтральну позицію щодо подій 1932 – 1933 років, характеризуючи їх як «гостру нестачу їжі». Це цілком очевидно, якщо зважати на тодішню

позицію Демократичної партії та особисто президента Теодора Рузвельта, що виступали за визнання Радянського Союзу. Тому будь-які новини про голод були для них невігідні. Зазвичай відповідальність за голод перекладалась на погодні умови, сільськогосподарські проблеми та селян. Попри це продемократична газета «The Brooklyn Daily Eagle» називала події в Україні голодом та активно критикувала радянську владу, що вирізняло її з-поміж інших.

На прикладі «The Brooklyn Daily Eagle» можна знайти іншу причину, яка впливала на характер висвітлення подій Голодомору. Цією причиною був страх, пов'язаний із загрозою становленням комунізму у США. Саме тому багато американських діячів (часто незалежно від політичних уподобань) ставились негативно до Радянського Союзу. Це може бути пов'язано з періодом Червоної Загрози 1917 – 1921 років, коли в Америці була справжня масова істерія через ризик становлення там комуністичного режиму.

На формування тієї чи іншої позиції видань-мільйонників щодо подій в Україні в 1932 – 1933 роках впливали їхні журналісти, особливо ті, які перебували в Радянському Союзі. Саме вони володіли найсвіжішою інформацією з місця подій, тому були першоджерелами для більшості американських медіа. Кореспонденти готували свої матеріали та публікації про ситуацію в СРСР, базуючись на зібраних даних. Однак будь-яку інформацію можна подати читачеві по-різному і ця подача залежала насамперед від політичної позиції журналіста, його цінностей та особистих інтересів. Наприклад, Уолтер Дюранті та Юджин Лайонс активно співпрацювали на початку 1930-х років з радянською владою, за що отримували багато вигод. У їхніх статтях можна знайти відверто прорадянські наративи, що голоду в Україні немає, у всьому винні селяни, а уряд тримає все під контролем. А, наприклад, Дональд Дей, який був республіканцем і

негативно ставився до комунізму, навпаки гостро критикував дії радянського уряду щодо селянства та навіть подавав статистику від Уолтера Дюранті, як підтвердження своїх слів про важкий голод в СРСР. Він також писав, що радянський уряд посилює репресії проти селянства та робить їхнє становище ще більш нестерпним.

Таким чином, дослідження американської преси дає краще розуміння, які погляди на Голодомор домінували на Заході, а також, що впливало на характер висвітлення тих подій. Подальші праці допоможуть ще детальніше з'ясувати причини, внаслідок яких достовірна інформація про Голодомор 1932 – 1933 років в Україні була прихована від західних читачів.

Список використаних джерел та літератури

1. Джерела

Неопубліковані

1. HOLDS MARKET FORCES FAIR GRAIN PRICES. *The New York Times*. 1932. № 27091. 3 березня. С. 25.
2. BUYERS OF WHEAT LOSE CONFIDENCE. *The Baltimore Sun*. 1933. Vol. 193 – E. 29 липня. С. 13.
3. WHEAT RALLIES 1½ CENTS, BUT SLUMPS LATER. *Chicago Tribune*. 1932. № 15 листопада. С. 27.
4. FAMINE IN SOUTH RUSSIA REPORTED AT CONFERENCE FOR RELIEF OF ITS VICTIMS. *The Boston Globe*. 1932. № 171. 18 грудня. С. 12.
5. Starvation Toll in Russia Cited. *The Los Angeles Times*. 1933. № 52. 20 серпня. С. 2.
6. Ukrainians and Communists Battle During N.Y. Parade. *The Philadelphia Inquirer*. 1933. № 151. 19 листопада. С. 10.
7. FIGHT SOVIET RECOGNITION. *The New York Times*. 1933. № 27238. 4 листопада. С.8.
8. Red Meets White – 6,400 Russians Battle 2 Hours. *New York Daily News*. 1933. № 32. 19 листопада. С.6.
9. U.S. JOURNALISTS CURBED BY SOVIET. *New York Daily News*. 1933. № 48. 21 серпня. С.6.
10. MOSCOW DOUBLES THE PRICE OF BREAD. *The New York Times*. 1932. № 27603. 21 серпня. С. 1.
11. Topics of Time. The Story of a Tractor. *The New York Times*. 1932. № 27253 вересня. С. 10.

12. Soviet peasants are more hopeful. *The New York Times*. 1933. №27504 14 травня. С. 18.
13. Moscow is calm, conceals delight. *The New York Times*. 1933. № 27664. 21 жовтня. С. 1.
14. LISTS NINE FAILURES IN STALIN'S REGIME. *The New York Times*. 1932. № 27234. 17 серпня. С. 15.
15. DANGEROUS PLANNING. *The New York Times*. 1932. №27336. 27 листопада. С. 1.
16. VISITORS DESCRIBE FAMINE IN UKRAINE. *The New York Times*. 1933. № 27611. 29 серпня. С. 6.
17. G.O.P. WOMEN HEAR JOSEPH I. FRANCE. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 190 – D. 21 січня. С. 4
18. WHEAT PRICES SAG AFTER EARLY RISE. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 191 – D. 4 березня. С. 17.
19. Crop Failures Affect Many Russian Districts. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 190 – D. 10 березня. С. 6.
20. RUSSIA REPORTED IN NEW FOOD CRISIS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 14 серпня. С. 7.
21. RUSSIANS WARNED AGAINST HOARDING. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 192 – D. 5 грудня. С. 17.
22. TERROR REIGNS IN SOUTH RUSSIA. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 192 – D. 6 лютого. С. 8
23. RED ARMY OF RUSSIA GATHERS NEW POWERS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 11 грудня. С. 9.
24. RUSSIA EXPERIENCES HARD UPS AND DOWNS. *The Baltimore Sun*. 1932. Vol. 32 – D. 13 листопада. С. 7.

25. TOO MANY BOSSES HIT SOVIET PLAN. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 103. 4 квітня. С. 19.
26. RUSSIANS REDUCES CULTIVATED AREAS. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 189. 13 липня. С. 1.
27. And This Isn't Russia. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 229. 25 серпня. С. 4.
28. RUSSIA HAS PROGRESSED. *Akron Beacon Journal*. 1932. № 229. 29 серпня. С. 4.
29. NEWS BEHIND THE NEWS. *Akron Beacon Journal*. 1933. № 153. 15 лютого. С. 16.
30. Colonel Robins Roots Enthusiastically For Recognition Of Soviet Russia By The United States. Describes His Visit. *Akron Beacon Journal*. 1933. № 295. 14 листопада. С. 17.
31. SOVIET COMPROMISES. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 140. 20 травня. С.19.
32. Cut Americans' Food Quotas in Soviet Shortage. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 226. 15 серпня. С.3.
33. Omnipotent, Yes; But Omniscient? *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. №... 20 серпня. С.6.
34. RUSSIA FACING FAMINE — FOOD SUPPLIES LOW. *The Brooklyn Daily Eagle*. 1932. № 231. 16 жовтня. С.7.
35. Is The Peasant Doomed? *The Boston Globe*. 1932. № 12. 12 січня. С.16.
36. TELLS RESULT OF JAPANESE INVASION. *The Boston Globe*. 1932. № 149. 28 травня. С.13.
37. EDDY THINKS EUROPE WILL NOT PAY DEBTS. *The Boston Globe*. 1933. № 2. 2 січня. С.2.
38. The Political Undercurrent. *The Boston Globe*. 1933. №... 1 квітня. С.11.

39. 4,000,000 Deaths in a Man-Made Famine. *The Boston Globe*. 1933. № 98. 6 жовтня. С.5.
40. The Soviet and Its Boot-strap, and Two Applausive Estimates. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 170. 18 червня. С.6.
41. 5 PEASANTS SENTENCED TO DIE FOR CROP THEFT. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 60. 29 серпня. С.2.
42. Now a One-Year Plan. *The Philadelphia Inquirer*. 1933. № 60. 2 січня. С.6.
43. RUSSIANS HUNGER AS SOVIET BOASTS. *The Philadelphia Inquirer*. 1932. № 184. 31 грудня. С.2.
44. RIOTING MARKS RE-OPENING OF RUSSIAN TOWN MARKETS. *New York Daily News*. 1932. № 290. 30 травня. С.13.
45. UNCLE TOM'S CABIN IN RUSSIA. *New York Daily News*. 1933. № 39. 8 січня. С.12.
46. IN THE NAME OF MARX, AMEN. *New York Daily News*. 1932. № 56. 1 грудня. С.10.
47. U.S. FARMERS AND U.S.S.R. FARMERS. *New York Daily News*. 1933. № 43. 5 лютого. С.7.
48. SOVIET HEADS FEAR MENACE OF FAMINE. *New York Daily News*. 1933. № 6. 21 травня. С.2.
49. MILLIONS IN SOVIET FACING STARVATION. *New York Daily News*. 1933. № 295. 5 червня. С.17.
50. 9 MILLION SOVIET PEASANTS FOUND FACING FAMINE. *Chicago Tribune*. 1932. № 59. 9 березня. С.18.
51. HUNGRY RUSSIAN RAFTSMEN VIEW FOOD FAIRYLAND. *Chicago Tribune*. 1932. № 111. 9 травня. С.10.
52. LIST OF STARVING RUSSIAN SUICIDES GROWS RAPIDLY. *Chicago Tribune*. 1932. № 112. 10 травня. С.11.

53. SOVIETS IGNORE PLEA OF FAMINE; SEIZE ALL GRAIN. *Chicago Tribune*. 1932. № 207. 29 серпня. С.11.
54. RUSSIA'S 'BREAD BASKET' EMPTY; THOUSANDS DIE. *Chicago Tribune*. 1933. № 23. 4 січня. С.6.
55. PROBLEMS OF THE PACIFIC. *Los Angeles Times*. 1932. Vol. 51. 16 квітня. С. 18.
56. FAMINE FACES SOVIET RUSSIA. *Los Angeles Times*. 1932. Vol. 51. 1 травня. С. 2.
57. BACK TO BARBARISM. *Los Angeles Times*. 1932. №... 12 липня. С.10.
58. RUSSIA IN NEW MOUJIK ATTACK. *Los Angeles Times*. 1932. № Vol. 51. 29 серпня. С. 2.
59. SOVIETS FORCE CROP PLANTING. *Los Angeles Times*. 1933. № Vol. 51. 19 березня. С. 6.

Опубліковані

1. Average Union rates of wages per hour in trades specified, for the United States, as of May 15. Statistical Abstract of the United States 1933. United States Government Printing Office. 1933. №55.
2. Editor & Publisher International Year Book. 1933. № 32. 68 p.

2. Література

Монографії

1. Конвест Р. Жнива скорботи: колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. – 284 с.
2. Мейс Дж. Ваші мертві вибрали мене. / ред. Лариси Івшиної. Київ: Українська прес-група, 2008. 672 с.
3. Anne Applebaum Red Famine: Stalin's War on Ukraine. New York: Doubleday, 2017. 496 p.

4. Bassow W. The Moscow correspondents: Reporting on Russia from the Revolution to Glasnost. Concealing Stalin's famine. Athena. 1989. 385 p.
5. Taylor S.J. Stalin's apologist: Walter Duranty, the New York Times's man in Moscow. Oxford University Press, 1990. 404 p.

Статті з журналу

1. Barnhurst K.G. News Ideology in The Twentieth Century International. Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy University of Illinois at Chicago. 2005. 34 p.
2. Cambridge A.B. A Survey of the Foreign Policies of Herbert Hoover During his Presidency. Eastern Illinois University. P.40.
3. Cerone J. The Holodomor: A Tragic Famine or Genocide Against the Ukrainian Peoples? Student Publications. 2020. 9 p.
4. Gamache R. Breaking Eggs for a Holodomor. Journalism History. 2014. № 39. P. 208 - 218.
5. Mace J. The Politics of Famine: American Government and Press Response to the Ukrainian Famine, 1932-1933. Holocaust and Genocide Studies. 1988. No 1. 75 – 94.

Статті з газети

1. Mace J. Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine. The Ukrainian Weekly. 1987. № 52. P. 4, 14.

Статті зі збірки

1. Biographical Sketch of Joseph Medill Patterson. Illinois Biographical Dictionary. Hamburg, Michigan, 2008. Vo.1. P. 535-537.
2. Carynnyk M. Making the news fit to print: Walter Duranty, the New York Times and the Ukrainian famine of 1933 // Famine in Ukraine, 1932-1933. Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1986. P. 67-96.

3. PARSONS, L. H. Review of The Eagle and Brooklyn: A Community Newspaper, 1841–1955, by R. A. Schroth. New York History. 1975. № 56 (3). P. 365 – 368.

Електронні ресурси

1. Короткий В. Кардинал Інніцер: незаслужено забута постать часів Голодомору. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2586067-kardinal-innicer-nezasluzeno-zabuta-postat-casiv-golodomoru.html>. (дата останнього звернення 19.04.2023).
2. Фишер Луи. URL: https://web.archive.org/web/20180616030150/http://www.hrono.ru/biograf/bio_f/fisher_lui.html. (дата останнього звернення 20.04.2023).
3. 1932-1933 роки. Хроніка подій Голодомору. URL: <https://khpg.org/1184077119>. (дата звернення: 14.05.2023).
4. Applebaum A. How Stalin Hid Ukraine's Famine From the World. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/red-famine-anneapplebaum-ukraine-soviet-union/542610/> (дата звернення: 26.11.2022)
5. Carynyk M. The New York Times and the Great Famine. URL: <https://www.ukrweekly.com/uwwp/the-new-york-times-and-the-great-famine/> (дата звернення: 15.03.2023).
6. Charles Henry Grasty. URL: <https://prabook.com/web/charles.grasty/3766393>. (дата останнього звернення 20.04.2023).
7. Famine. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/famine> (дата звернення: 27.03.2023).
8. Gary Hoover. Adolph Ochs—the Unsung Entrepreneur Who Transformed Journalism. URL: <https://www.archbridgeinstitute.org/adolph-ochs-the->

- unsungentrepreneur-who-transformed-journalism/ (дата звернення: 27.03.2023).
9. Harry Chandler. URL: <https://go.gale.com/ps/i.do?p=LitRC&u=googlescholar&id=GALE%7CH1200005059&v=2.1&it=r&sid=sitemap&asid=d514f733>. (дата звернення: 25.04.2023).
10. HISTORIAN: ROBERT CONQUEST. URL: <https://alphahistory.com/russianrevolution/historian-robert-conquest/>. (дата звернення: 14.05.2023).
11. Hoover G. Adolph Ochs – the Unsung Entrepreneur Who Transformed Journalism. URL: <https://www.archbridgeinstitute.org/adolph-ochs-the-unsungentrepreneur-who-transformed-journalism/> (дата звернення: 18.04.2023).
12. Institute for Contemporary History, Munich. URL: <https://www.ehri-project.eu/content/marco-carynnyk>. (дата звернення: 14.05.2023).
13. Isaac Don Levine. Spartacus Educational. URL: <https://spartacuseducational.com/RUSlevineID.htm>. (дата звернення: 19.04.2023).
14. John S. and James L. Knight Foundation. URL: <https://www.influencewatch.org/non-profit/john-s-and-james-l-knightfoundation/> (дата звернення: 28.03.2023).
15. Raymond Robins. URL: https://spartacuseducational.com/Raymond_Robins.htm. (дата звернення: 21.04.2023).
16. Recognition of the Soviet Union, 1933. URL: <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/ussr> (дата звернення: 29.03.2023).

17. Red Scare. URL: <https://www.history.com/topics/cold-war/red-scare>. (дата звернення: 22.04.2023).
18. Renner D.K. Brooklyn Daily Eagle. URL: https://whitmanarchive.org/criticism/current/encyclopedia/entry_142.html (дата звернення: 28.03.2023).
19. Robert R. McCormick. URL: <https://www.britannica.com/biography/Robert-R-McCormick>. (дата звернення: 23.04.2023).
20. Shortage. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/shortage> (дата звернення: 27.03.2023).
21. Starvation. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/starvation> (дата звернення: 27.03.2023).
22. The Boston Globe. URL: <https://www.britannica.com/topic/The-Boston-Globe>. (дата звернення: 22.04.2023).
23. The Nazi Radio Broadcaster Who Escaped Prosecution. URL: <https://www.constantinereport.com/exclusive-nazi-radio-broadcaster-escapedprosecution/>. (дата звернення: 23.04.2023).
24. The Philadelphia Inquirer. Historical Society of Pennsylvania. URL: <http://digitalhistory.hsp.org/bnktr/org/philadelphia-inquirer> (дата звернення: 30.03.2023).
25. The Philadelphia Inquirer. Historical Society of Pennsylvania. URL: <http://digitalhistory.hsp.org/bnktr/org/philadelphia-inquirer> (дата останнього звернення 30.03.2023).
26. The Philadelphia Inquirer. URL: <http://digitalhistory.hsp.org/bnktr/org/philadelphia-inquirer>. (дата звернення: 23.04.2023).

27. William Allen White. URL:
<https://web.archive.org/web/20120314182009/http://www.journalism.ku.edu/school/waw/bio/waw/WAWhitebio.html>. (дата звернення: 23.04.2023).